

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Факультет іноземних мов
Кафедра теорії і практики перекладу

Магістерська робота
ПЕРЕКЛАД ПУБЛІЧНИХ ПРОМОВ ЯК ІНСТРУМЕНТУ
УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ
ВІЙНИ

Спеціальність 035 Філологія
Освітня програма «Англійсько-український переклад»

Здобувачки другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Чайковської Анастасії Тарасівни

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
кандидат філологічних наук, доцент
Цепенюк Тетяна Олегівна

РЕЦЕНЗЕНТ:
доктор філологічних наук, професор
Косович Ольга Василівна

Тернопіль – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДґРУНТЯ ВИВЧЕННЯ КУЛЬТУРНО-ДИПЛОМАТИЧНОГО ДИСКУРСУ	7
1.1. Особливості культурної дипломатії в умовах викликів війни	7
1.2. Композиція публічних промов та їхні різновиди	11
1.3. Лінгвістичні ознаки промов культурно-дипломатичного дискурсу.....	14
Висновки до Розділу 1	16
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ПУБЛІЧНИХ ПРОМОВ.....	18
2.1 Лексико-стилістичні та граматичні особливості перекладу культурно- дипломатичних промов	18
2.2 Поняття перекладацькі стратегії, прийоми та трансформації.....	21
2.3. Перекладацькі прийоми відтворення форми лексико-стилістичних елементів	26
2.4. Перекладацькі прийоми відтворення змісту лексико-стилістичних елементів	30
Висновки до Розділу 2	33
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ КУЛЬТУРНО ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРОМОВ.....	35
3.1 Відтворення форми та змісту лексичного компоненту культурно- дипломатичних промов	35
3.2. Відтворення змісту стилістичних фігур у культурно-дипломатичних промовах.....	45
3.3. Відтворення форми стилістичних фігур у перекладі культурно дипломатичних промов.	54
Висновки до Розділу 3	65
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71

ВСТУП

Спочатку було слово, яке об'єднувало людей в націю – потім нація формувала державу, яка співіснувала у світовій спільноті з собі подібними, створюючи площину міжнародних відносин, головним модулятором яких була дипломатія. З плином часу важливість дипломатії ставала дедалі більшою і вона, проникаючи в усі сфери людського життя, розгалужувалась та набувала нових форм і напрямів, одним з яких стала культурна дипломатія.

Теорію культурної дипломатії вивчали українські науковці Наталія Мусієнко, Марія Процюк, Оксана Розумна, Григорій Шамборовський, Тетяна Черненко та зарубіжні вчені David Clarke, Patricia M. Goff, Richard Arndt, Tim Rivera, Simon Mark, Harvey B. Feigenbaum та інші. Однак явище перекладу культурно-дипломатичного дискурсу досі залишається недослідженим, що і зумовлює **актуальність** нашої роботи, адже повномасштабне вторгнення росії в Україну показало важливість артикуляції позиції країни на міжнародній арені.

Мета нашої роботи полягає у дослідження перекладу культурно-дипломатичних промов шляхом аналізу їхніх лексико-стилістичних особливостей та прийомів відтворення їхніх форми та змісту.

Об'єктом дослідження є лексико-стилістичні особливості культурно-дипломатичних промов українських діячів культури (письменників, поетів, перекладачів, правозахисників).

Предметом дослідження є перекладацькі прийоми відтворення форми та змісту лексико-стилістичних елементів промов.

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі **завдання**:

- 1) дослідити й описати явище культурної дипломатії;
- 2) визначити лексико-стилістичні особливості промов як елементу культурної дипломатії;
- 3) проаналізувати специфіку перекладу лексичного та стилістичного компонентів культурно-дипломатичних промов, виокремивши та дослідивши перекладацькі прийоми, застосовані для їхнього відтворення;

4) визначити найоптимальніші прийоми відтворення цих особливостей у перекладі культурно-дипломатичних промов;

5) виокремити найбільші труднощі, які виникають у перекладі культурно-дипломатичного дискурсу.

Методи дослідження. Для виконання поставлених завдань, у роботі використано такі методи дослідження: *теоретичний синтез та аналіз* для узагальнення результатів досліджень культурно-дипломатичного дискурсу українських та зарубіжних науковців, *суцільної вибірки та порівняльного аналізу* для відбору прикладів використання лексичного та стилістичного компонентів та їхніх перекладів, *аналогії та опису* для аналізу тенденцій у використанні різних перекладацьких прийомів та аргументації чи спростування їхньої доцільності, *емпіричного дослідження та наукової індукції* для збору та класифікації прикладів лексико-стилістичних елементів та їхнього перекладу, *наукової дедукції* для формулювання рекомендацій щодо найоптимальніших прийомів відтворення лексико-стилістичного компоненту культурно-дипломатичних промов.

Матеріалом дослідження є оригінали та переклади промов Сергія Жадана, Оксани Забужко, Ліни Костенко, Олександри Матвійчук, Галини Крук, Тараса Прохасько, Анатолія Дністрового та Ростислава Семкова.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що вперше зроблено спробу комплексно дослідити лексико-стилістичні особливості перекладу культурно-дипломатичних промов та здійснити аналіз перекладацьких прийомів для їхнього відтворення.

Теоретична значущість визначається тим, що зроблено внесок у вивчення прийомів відтворення лексичного та стилістичного компонентів культурно-дипломатичних промов та проаналізовано використані в них концептуальні засади перекладацьких технік.

Практична цінність. Наша магістерська робота може знайти прикладне застосування в освіті: для студентів та викладачів теоретичних спецкурсів з теорії та практики перекладу; в роботі: для перекладачів практиків, що

займаються перекладом культурно-дипломатичного дискурсу; а також в науці: для дослідників культурно-дипломатичного дискурсу та наукової проблематики культурно-дипломатичного перекладу.

Апробація роботи. Основні теоретичні положення та практичні результати дослідження були представлені на Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів та молодих учених «Нові тенденції у перекладознавстві, філології та лінгводидактиці у контексті глобалізаційних процесів» (Житомир, 2025 р.) виступом та публікацією тез на тему «Прийоми перекладу стилістичних засобів у промові Сергія Жадана на врученні Премії миру».

Публікації. Основні положення дослідження опубліковано у статті «Граматичні перекладацькі трансформації у перекладі промови Оксани Забужко в Європарламенті» у Магістерському науковому віснику Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (Тернопіль, 2025 р.).

Структура роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, та списку використаних джерел.

У **вступі** визначено об'єкт, предмет та матеріали роботи, обґрунтовується актуальність дослідження, формулюється мета та завдання, визначається теоретична значущість та практична цінність роботи, подається інформацію про публікації та апробацію магістерської роботи.

У **першому розділі** досліджується поняття культурної дипломатії, розглядаються особливості та різновиди публічних промов, характеризуються лінгвістичні ознаки публічних промов як елементу культурної дипломатії в умовах викликів війни.

У **другому розділі** виокремлено лексичні та стилістичні особливості перекладу культурних промов та перекладацькі прийоми, які використовують для відтворення їхньої форми та змісту.

У **третьому розділі** здійснено компаративний аналіз перекладацьких технік відтворення форми та змісту лексичного та стилістичного компонентів культурно-дипломатичних промов.

У **висновках** підсумовуються результати, отримані в ході написання наукової роботи, і визначаються перспективи подальшого вивчення цієї проблематики.

Список використаних джерел містить перелік наукових праць українських та зарубіжних дослідників, довідкових джерел, матеріалу дослідження та Інтернет-ресурсів.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ВИВЧЕННЯ КУЛЬТУРНО-ДИПЛОМАТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Смійся, лютий враже!
Та не дуже, бо все гине —
Слава не поляже;
Не поляже, а розкаже,
Що діялось в світі,
Чия правда, чия кривда
І чиї ми діти.
Наша дума, наша пісня
Не вмре, не загине...
От де, люде, наша слава,
Слава України!
 Тарас Шевченко,
 уривок з вірша «До
 Основ'яненка» [73]

1.1. Особливості культурної дипломатії в умовах викликів війни

Сміливість, з якою українці прагнуть свободи і змін, оспівувалася Шевченком у 1839 році – вона ж 24 лютого 2022 року звернула увагу світу на те, чия правда, чия кривда і чиї ми діти. З того часу, Україна залишається під пильним оком міжнародної спільноти. Від нас очікують послідовності та рішучості на обраному шляху, реалізації реформ всередині країни, котрі мають доповнюватися відкритістю й активністю у міжнародному діалозі. Одним із виявів такої позиції сьогодні виступає культурна дипломатія [52, с. 4].

У сучасних міжнародних відносинах поняття «культурна дипломатія» визначають по-різному: у Франції - як синонім до зовнішньої культурної політики держави; в Австрії, Нідерландах і Швеції - як «міжнародну культурну

політику», а у Великій Британії, Австралії, Канаді, Сінгапурі - як «міжнародні культурні відносини», що символізують міжкультурну взаємодію [39, с. 12-14]. У США культурна дипломатія в певній мірі ототожнюється з публічною дипломатією, яка полягає у підтримці досягнення цілей та завдань зовнішньої політики США, просуванні національних інтересів та зміцненні національної безпеки шляхом інформування та впливу на іноземну громадськість, розширення та зміцнення відносин між людьми та урядом США і громадянами решти світу. І хоча термін «публічна дипломатія» є ширшим і включає в себе культурну дипломатію як частину зовнішньополітичної діяльності держави, формального відокремлення культурної дипломатії від публічної у США не простежується [40, с. 130].

Позиції українських науковців, серед яких Н. Мусієнко, М. Процюк, О. Розумна, Г. Шамборовський, Т. Черненко, здебільшого збігаються з думками американських і європейських дослідників, які визначають культурну дипломатію як сукупність обмінів інформацією, ідеями, цінностями задля підтримки довготривалих відносин чи сприяння національним інтересам. Так, на думку Н. Мусієнко та Г. Шамборовського, культурна дипломатія – це процес, «коли держава і суспільство беруть активну участь у формуванні свого національного образу, іміджу, стереотипу» [48, с. 77]. Глибоке авторське бачення має О. Розумна, яка відокремлює в культурній дипломатії внутрішній і зовнішній аспекти: внутрішній пов'язує зі зміною парадигми культури та культурної політики, зокрема змісту і якості культурного продукту, а зовнішній – із забезпеченням іміджу й успішності міжнародних відносин країни [48, с. 77].

Таким чином, можемо стверджувати, що культурна дипломатія безпосередньо спрямована на консолідацію та розвиток нації, впливу її культури на взаємодію з іншими державами та позиціонування на світовій арені. Відповідно, описуючи функції культурної дипломатії, можемо виокремити глобальний, регіональний та національний рівні.

На **глобальному рівні** культурна дипломатія сприяє підтримці безпеки і миру у світі та бере участь у зміцненні міжнародного співробітництва, усуненні

та запобіганні конфліктів, підтримці культурного розмаїття та протидії культурній уніфікації. Така взаємодія проводиться в рамках спільних проєктів організацій системи ООН, G7, G20 та проєкту з формування та функціонування глобальних ініціатив у сфері міжкультурного та міжрелігійного діалогу [1, с. 120-121].

На **регіональному рівні**, зокрема на рівні ЄС, культурна дипломатія означає створення і підтримку спільного позитивного культурного простору та розбудову взаємовигідних партнерських відносин. Такі обміни відбуваються переважно в межах суб'єктів регіональної інтеграції, наприклад, участь у культурних проєктах Ради Європи чи культурній політиці ЄС [1, с. 120-121].

На **національному рівні** культурна дипломатія сприяє захисту національних інтересів та вирішенню питань, спрямованих на національний розвиток. Сюди відносяться практичні дії держави щодо реалізації національних стратегій і програм у сфері культурної дипломатії та зовнішньої політики в цілому [1, с. 120-121].

На сучасному етапі розвитку культурна дипломатія в Україні відіграла значну роль у протидії гібридній війні та розгорнутій росією повномасштабній війні, привертаючи увагу світової спільноти до війни, утвердженні самобутності країни на тлі викликів, які створювала та продовжує популяризувати російська пропаганда. Гібридна війна, яка поєднує звичайну військову тактику з нетрадиційними стратегіями, такими як дезінформація, психологічна маніпуляція та культурний вплив, використовується росією як засіб для підриву суверенітету та стабільності України [11, с. 37]. Таким чином, використання культурної дипломатії на національному, регіональному та глобальному рівнях для України є не додатковим способом позиціонування себе на міжнародній арені, а необхідністю для утвердження себе як рівноправного партнера у світовій спільноті.

До того ж, у воєнні та повоєнні часи культурна дипломатія вирішує ще одне надважливе завдання – самозбереження нації і держави. Дослідники, митці виробляють та репрезентують продукт, що допомагає підносити дух нації,

сприяти розвитку патріотизму, формувати життєствердні гуманістичні цінності та утверджувати українську державність. Українська культура в часи війни зберігає пласт історичної пам'яті. Культурна дипломатія покликана у процесі міжкультурного діалогу, заявляючи засобами культури у світі, гарантувати державність [37, с. 161].

Реалізація цих завдань через культурну дипломатію може здійснюватись різними способами, монументальними серед яких вважають:

- участь представників України у щорічних європейських та світових культурних подіях (фестивалі, конкурси, мистецькі та книжкові виставки тощо);
- організацію та проведення спеціальних заходів, присвячених українській культурі (концерти, кінопокази, виставки, літературні читання тощо);
- гастролі українських мистецьких колективів (Національного ансамблю танцю ім. П. Вірського, оркестрів Львівської, Одеської філармоній, оркестру та балетної трупи Національної Опери тощо);
- реалізацію онлайн-проектів, присвячених українській культурі (онлайн простір української культури на платформі «Google Arts&Culture», діджитал-проект «Листівки з України» тощо);
- інституційна діяльність (робота з включення об'єктів до Списків світової спадщини ЮНЕСКО тощо) [30, с. 42].

До цього списку також належать виступи українських діячів культури на міжнародних зустрічах, конференціях, пленарних засіданнях, тощо. В нашій роботі ми зосередимось на перекладі власне промов українських діячів культури на міжнародних преміях, засіданнях, медіа-просторах як елементу культурної дипломатії України на сучасному етапі. Відтак, ми досліджуватимемо переклад промов: Оксани Забужко «Ми небагато навчилися з історії» на пленарній сесії Європейського парламенту, Сергія Жадана «Нехай цей текст буде не про війну» на врученні Премії миру від Німецької асоціації видавців та «Свідчити і любити» на врученні Австрійської державної премії з європейської літератури під час Зальцбурзького фестивалю, Олександри Матвійчук «Час взяти відповідальність»

на врученні Нобелівської премії миру та “Speech to Europe” на дні Європи від Інституту гуманітарних наук у Відні, Ліни Костенко «За Ваше і наше Майбутнє» на врученні медалі імені митрополита Андрея Шептицького у Конгресі США, Галини Крук «Мені шкода, що поезія не вбиває» на відкритті 23-го Берлінського поетичного фестивалю, а також есеї Тараса Прохаська «Забута весна», Анатолія Дністрового «Про дечемберленізацію Європи» та Ростислава Семкова «Історія буде змінюватися» в рамках проєкту онлайн-антологія «Воєнний стан» від міжнародної літературної корпорації Meridian Czernowitz. Ми обрали саме ці промови, тому що у них магістральною лінією проходить тематика важливості української мови, культури та національної свідомості, що в умовах викликів війни є не просто важливими – вони стають тим єднально-визначальним елементом збереження нації та держави.

Отже, **культурна дипломатія** – це сукупність дій, заснованих на обміні ідеями, цінностями, звичаями та іншими культурними складниками, що використовуються для зближення, розбудови соціально-культурної співпраці чи просування національних інтересів за кордоном. Ба більше, в умовах повномасштабної війни росії проти України культурна дипломатія не лише спирається на традиційні міжкультурні формати з їхніми національними стратегіями, а й виходить на глобальну арену [74, с. 37].

1.2. Композиція публічних промов та їхні різновиди

Однією з форм реалізації культурної дипломатії є публічне мовлення, себто один із видів мовленнєвої діяльності, досить своєрідний за своєю природою та місцем серед інших видів мовлення, а також за своїми якісними характеристиками [2, с. 38]. Залежно від змісту, призначення, форми чи способу виголошення, а також обставин він поділяється на такі жанри, як доповідь, промова, бесіда, лекція, репортаж [26, с. 7].

Публічна промова – це усний виступ із метою донесення певної інформації до слухача і здійснення впливу на його розум та почуття через логічну стрункість тексту, емоційну насиченість та вольові імпульси мовця [61, с. 119].

Для досягнення цих цілей оповідач повинен ретельно продумати структуру виступу, себто **композицію промови**. У теорії риторики розроблена універсальна композиційна схема – структура промови, спільна для всіх родів і жанрів красномовства, яка включає вступ, основну частину та висновки – у вступі окреслюється тема та актуальність; у головній частині викладається основний матеріал, послідовно пояснюються висунуті положення, аргументується їх правильність; у висновках узагальнюється думка автора з наголосом на лейтмотиві. Така композиція враховує правило «золотого перетину» (вступ і висновки за обсягом сумарно не повинні перевищувати одну третю всього тексту промови) та «закон краю» (слухач найбільше запам'ятовує початок і кінець виступу), що забезпечують сильний комунікативний вплив на слухача [8, с. 159].

Однак для ефективної публічної промови, однієї лиш цілісності викладу буде недостатньо. Вона вимагає також відмінних комунікативних навичок від мовця, а отже розуміння мотиваційних елементів повідомлення для учасників дискурсу [60, с. 108]. На основі мотивації мовця, себто комунікативної цілі промови, науковиця Е.Гарейс виділила чотири основних типи публічних промов: промови-розповіді, демонстраційні промови, інформативні промови та промови-переконання [83, с. 35-37].

Промови-розповіді (або ж оповідні промови) – це промови, що мають на меті поділитися досвідом спікера, який, в свою чергу, повинен не лише розповісти зміст історії, а й емоційно зворушити аудиторію [26, с. 7]

Демонстраційні промови – промови, в яких оповідач демонструє, як працює певний об'єкт або як виконується певна дія. Важливо, щоб під час таких промов усі слухачі мали чітке розуміння того, про що йдеться. Саме тому оповідачі часто використовують аудіовізуальний супровід, а також постійно підтримують зоровий контакт з аудиторією [83, с. 35-37].

Інформативні промови – промови, основною ціллю яких є передача знань від мовця до слухачів, даючи останнім можливість збагатити своє розуміння в певній галузі. У цьому виді промов оратор виступає своєрідним вчителем для аудиторії, метою якого є не переконати, а проінформувати слухачів. Таким чином, доповідач менше покладається на пафос, і більше на наочні приклади і посібники, щоб дати аудиторії глибше уявлення про важливу інформацію в тій чи іншій темі [83, с. 35-37].

Промови-переконання (або ж агітаційні промови) – промови, що передбачають залучення слухачів до досвіду і цінностей спікера, який, торкаючись актуальних суспільно-політичних проблем, спонукає аудиторію до певної діяльності, як от до нагальної необхідності зайняти певну громадянську позицію, сформувані або змінити погляди, тощо [26, с. 7; 83, с. 35-37].

Іншими видами публічних промов, які також виділяються науковцями, є ділові, мітингові, розважальні та ювілейні промови. Розгляньмо їхню коротку характеристику.

Діловим промовам притаманні лаконізм, критичність спрямування, полемічність та аргументованість викладених у ній фактів, які першочергово спрямовані на логічне та уважне сприйняття слухача [61, с. 119].

Мітингові промови розраховані на безпосереднє сприйняття слухачів, переосмислення ними уже відомих фактів й реалій та виявлення нових, нестандартних аспектів суспільно значущих тем [26, с. 7].

Розважальні промови мають на меті привернути увагу аудиторії та водночас розважити її. Як і більш традиційні інформативні або агітаційні виступи, вони передають чітке повідомлення, але манера подачі зазвичай є менш формальною та більш емотивною. Розважальні промови часто виголошуються в особливих випадках, наприклад, тости на весіллі, привітальні промови на банкеті, мотиваційні промови на конференції, тощо [56, с. 33-38].

Окремим різновидом цих промов можна вважати **ювілейні промови**, себто промови, що виголошуються в честь вшанування певної дати, особи, установи,

закладу тощо та відрізняються характерними морально та етично виваженими формою та змістом [61, с. 119].

Отже, характерними особливостями публічних промов, себто виступів, метою яких є інформативно-емоційний вплив на слухача, є композиційна цілісність та наявність мотиваційних елементів. Відповідно до комунікативних цілей публічні промови поділяють на: ділові, мітингові, розважальні, ювілейні, оповідні, демонстраційні, інформативні та агітаційні. Оскільки сучасний український культурно-дипломатичний дискурс націлений на донесення інформації про Україну до світової спільноти, у нашій науковій роботі ми розглядатимемо промови-розповіді та промови-переконання.

1.3. Лінгвістичні ознаки промов культурно-дипломатичного дискурсу

Культурна дипломатія та її дискурс сьогодні є одними з основоположних елементів становлення України на міжнародній арені. Однак, як зазначає О. Пономаренко, дипломатичний дискурс досить довго вважався не самостійним елементом, а складовою політичного дискурсу. Вчені довгий час вели дискусії чи доцільно виносити дипломатичний дискурс як окремий вид.

У пошуках відповідей, доцільним було зрозуміти на підставі чого утворюються окремі типи дискурсів. З соціолінгвістичної точки зору, виокремлення того чи іншого типу інституційного дискурсу здійснюється на підставі ступеня розвитку відповідних соціальних інституцій на певному етапі розвитку соціуму [66, с. 39]. Оскільки зі стрімким розвитком глобалізації збільшилась необхідність дипломатичної комунікації між країнами та сформувався інститут дипломатії, стало логічним виокремлення дипломатичного дискурсу як самостійного, комплексного комунікативного явища, що, інтегруючи засоби інших дискурсів, формує власну систему характерних ознак [20, с. 73]. Учасниками дипломатичного дискурсу можемо вважати фахових дипломатів, вищих посадових осіб держав і міжнародних організацій, повідомлення та статті у ЗМІ з тематики міжнародних відносин, а

також повідомлення, заяви та коментарі на сторінках у соціальних мережах органів державної влади, міжнародних організацій, дипломатичних представництв, посадових осіб та представників експертного середовища [66, с. 39].

Однак із розвитком інституту культурної дипломатії, як окремого явища зі своїми характерними рисами, вважаємо доцільним виокремлення і культурно-дипломатичного дискурсу як самостійного комунікативного явища, суб'єктами якого виступають не лише інститути державної влади та дипломати, але й мистецькі об'єднання, окремі митці, громадські активісти та неурядові організації, які через сферу культури представляють голос України в міжнародному діалозі.

Як зазначалось раніше, одним із елементів культурно-дипломатичного дискурсу є публічні промови українських діячів культури. Описуючи їхні лінгвістичні особливості, по-перше, ми можемо виділити ознаки, властиві для дипломатичних промов – насамперед, **інтердискурсивність**, себто перетинання різних дискурсів, адже публічні промови як інструмент культурної дипломатії поєднують дипломатичну сферу діяльності, мистецький дискурс зі своїми знаковими системами та інші дискурси (філософський, науковий, публіцистичний, політичний, тощо) [57, с. 383].

Завдяки технічному прогресу другою ознакою можемо виділити **наявність масового адресата**, адже зараз майже усі промови та виступи публікують у відкритому доступі, що дає змогу будь-якій людині ознайомитись з ними – відповідно цільовою аудиторією промов є не лише учасники конкретних зустрічей, засідань чи фестивалів, а й уся міжнародна спільнота.

Іншими характерними властивостями таких промов є **ритуалізованість**, що проявляється у використанні клішованих фраз; **діалогічність**, що передбачає контакт з аудиторією; **персуазивність**, себто використання мови як інструменту привертання уваги та переконання.

По-друге, розглядаючи публічні промови крізь призму таких суб'єктів культурної дипломатії як діячі культури, не можемо не помітити також ознаки

художнього стилю мовлення, а саме: **образність**, що реалізує потенції слова через алегоричність та символічність; **експресивність**, що виявляється у використанні експресивних лексико-граматичних моделях; **тропеїзація**, а саме імплікація тропів та варіантів їх вираження.

Усі ці ознаки напряму відображаються у лексичних, стилістичних та граматичних особливостях промов.

Як бачимо, культурно-дипломатичний дискурс є довгий час вважався складовою дипломатичного дискурсу, однак з плином часу і зростанням його значущості, він став вважатися окремою інституцією. Елементом культурно-дипломатичного дискурсу є культурно-дипломатичні промови, що мають свої характерні лінгвістичні ознаки, серед яких виокремлюють композиційну єдність, інтердискурсивність, діалогічність, персуазивність експресивності, ритуалізованість, тропеїзацію, образність та наявності масового адресата – все для донесення інформації та досягнення впливу на аудиторію.

Висновки до Розділу 1

Культурно-дипломатичний дискурс є першоосновою формування, розвитку та поширення культурної парадигми нації на національному, регіональному та глобальному рівнях. Функціями культурної дипломатії є консолідація та розвиток нації, зберігання та поширення її культурної спадщини, а також міжкультурна комунікація, міжнародне співробітництво та позиціонування країни у світовій спільноті.

Яскравими прикладами елементів культурно-дипломатичного дискурсу є публічні промови, які класифікують на промови-розповіді, демонстраційні промови, інформативні промови та промови-переконання, ділові, мітингові, розважальні та ювілейні промови. Оскільки комунікативною ціллю культурної дипломатії є донесення інформації про свою країну, її історію, її культуру до міжнародної аудиторії, у нашій роботі ми розглядатимемо промови-розповіді та промови-переконання, які, за допомогою композиційної єдності,

інтердискурсивності, діалогічності, персуазивності, експресивності, ритуалізованості, тропеїзації, образності та наявності масового адресата, забезпечують утвердження української державності на міжнародній арені через засоби культури та міжкультурний діалог.

Для досягнення цієї комунікативної цілі культурно-дипломатичні промови характеризуються набором лексичних та стилістичних особливостей та специфікою їхнього перекладу, які ми розглянемо у наступному розділі.

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ПУБЛІЧНИХ ПРОМОВ

2.1 Лексико-стилістичні та граматичні особливості перекладу культурно-дипломатичних промов

Магістральною особливістю усіх публічних промов є емоційність та виразність, що полягають у впливі на емоційну, вольову та інтелектуальну сфери адресата та можуть здійснюватися різноманітними засобами та методами, які реалізуються на лексичному та стилістичному рівнях [101, с. 2]. Розгляньмо детальніше їхні особливості, які можуть створювати труднощі у перекладі.

Оскільки йдеться про публічні промови як інструмент культурної дипломатії, очевидно, що на лексичному рівні вони будуть насичені словами, що відображають культурний та соціально-історичний аспекти. В перекладознавстві такі слова називають реаліями. Згідно з Р. П. Зорівчак, **реалії** – це «монологічні і полілексемні одиниці, лексичне значення яких вміщає (в плані бінарного зіставлення, адже «поняття реалія у перекладознавстві виникає лише при зіставленні мов і культур») традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для дійсності мови сприймача [21, с. 10]». Прикладами реалій є: *коломийка, трембітар, постолі, яворівка, коливо* тощо [71, с. 174]. У перекладі реалії можуть відтворювати за допомогою транскрибування, транслітерації, пошуку еквівалентного відповідника, експлікації, контекстуальної заміни, тощо [34, с. 124].

Варто зауважити, що реаліями можуть бути не лише слова, а й словосполучення та фразеологізми. **Фразеологізми** – це стійкі, зв'язані єдністю змісту, відтворювані в мовленні сполуки або висловлення, які ґрунтуються на стереотипах етновідомості і є репрезентами культури народу [12, с. 209]. Наприклад, *шило в мішку, йти на компроміси, на носі, стрільнути оком тощо* [14, с. 126-128]. Відтворення фразеологізмів є непростим завданням, адже перекладачеві необхідно розглядати фразеологічну одиницю як єдине ціле та

чітко зрозуміти, що при буквальному перекладі може втратитись її зміст. Відтак, фразеологізми краще відтворювати шляхом еквівалентного перекладу, калькування, описового перекладу або контекстуальних замінів [12, с. 210].

Іншою лексичною особливістю публічних промов є **неологізми**, себто нові, вперше утворені або запозичені з інших мов лексичні одиниці, так і слова чи словосполучення, які були відомі в мові і раніше, але їхнє використання було обмеженим, існувало поза рамками літературної мови, або слова, що зникли з повсякденного вжитку на деякий час, а сьогодні широко стали використовуватись [62, с. 196]. Наприклад: ***орки, чорнобайти, блекаут, макронити, стінгерити*** тощо [23, с. 135-137]. Для відтворення неологізмів перекладачі застосовують прийом калькування, описовий переклад, транслітерацію, генералізацію та модуляцію [62, с. 196].

Серед лексичних особливостей культурно-дипломатичних промов не можемо не зазначити і широке використання **власних назв**, що використовуються з метою привернення уваги до реалій національної, або ж міжнародної геополітики. Зараз власні назви є особливо часто-вживаними в промовах, адже в діалозі зі світовою спільнотою українські діячі культури наводять численні приклади загарбаних росіянами територій, пошкоджених міст та постраждалих людей і важливим завданням перекладача є правильне відтворення цих імен та назв, які відтворюють за допомогою транскрибування, транслітерації, калькування або поєднання цих способів [51, с. 1-2].

Беручи до уваги те, що виголошують культурно-дипломатичні промови власне діячі культури, безперечною стає стилістична насиченість тексту художніми засобами, себто тропами, що часто потребують особливої уваги з боку перекладача, адже саме вони забезпечують експресивне забарвлення тексту, що, відповідно, здійснює емотивний вплив на слухача та виконує комунікативну функцію промови.

Либонь найбільш поширеним художнім засобом є **епітет** – троп поетичного мовлення, призначений підкреслювати характерну рису, визначальну якість певного предмета або явища і, потрапивши в нове семантичне

поле, збагачувати це поле новим емоційним чи смисловим нюансом [31, с. 238]. Наприклад, *натружені руки, щільна застиглість, зламана і зміщена реальність* тощо [15]. Епітет повідомляє додаткову інформацію про предмет та надає тексту насиченості, що забезпечує більше зацікавлення з боку аудиторії [78, с. 155].

Ще одним тропом, що відтворює образність мислення у промовах є **метафора** – художній засіб, що полягає в переносному вживанні слова або виразу на основі аналогії, схожості або порівняння [78, с. 284-285]. Сконцентровуючи та узгоджуючи у своєму потужному семантичному полі найвіддаленіші чи найнесумісніші асоціації, метафора постає суцільним непочленованим тропом, який може розгортатися у внутрішній сюжет, що не підлягає декодуванню та вимагає визнання за собою нової реальності, розбудованої за естетичними принципами [31, с. 238]. Наприклад, *писати нову сторінку історії, сцени війни, броня людяності, повітряний щит* тощо [15].

Окремо хочемо виділити такий тип метафори, як **концептуальна метафора**, що виступає механізмом, за допомогою якого ми осмислюємо абстрактні поняття в більш конкретних термінах – наприклад, *поширювати правду, формула миру, боротися за світлу ідею, диктувати правила* тощо [15]. Концептуальна метафора – це одна з основних ментальних операцій, спосіб пізнання, структуризації і пояснення світу, який формує і відтворює фрагменти досвіду культурної спільності [13, с. 138]. В результаті метафоричного проєктування людина окреслює свій досвід взаємодії з навколишнім світом певним концептом. Іншими словами, когнітивна метафора допомагає людині як одиниці вловлювати і створювати подібність між різними індивідами та класами об'єктів, а нації як моноліту проживати спільний досвід, осмислювати його та передавати свій етнокод наступним поколінням, формуючи таким чином ДНК-портрет нації. Саме тому промовці особливо часто використовують концептуальну метафору для передачі культурного контексту свого народу.

Часто використовується у культурно-дипломатичних промовах і **порівняння** – троп, що полягає у зіставленні одного предмета чи явища з іншими

для того, щоб глибше його розкрити [78, с. 284]. Саме порівняння дозволяють оратору наблизитись до слухача через поєднання концептів незрозумілого і відомого, наприклад: *очі – ніби застиглий метал, ніби скло, що відбиває пожежу* [15]. Порівняння характеризується рухливою синтаксичною структурою, використанням компаративної зв'язки і розширенням часового та просторового аспектів [31, с. 546].

Іншим художнім засобом, який протиставляє ідеї за допомогою контрастних фраз і речень є **антитеза**, себто стилістична фігура в художній літературі та в ораторському мистецтві, що полягає у драматичному запереченні певної тези чи у вмотивованому контрастуванні смислових значень бінарних образів [31, с. 48]. Наприклад, *життя з його дрібними й значущими клопатами, з маленькими й великими радощами та болями, з великими й малими чеснотами та хитрощами, з довершеною і наївно-невмілою грою* [4, с. 114-115].

Усі ці художні засоби є важливою складовою комунікативного успіху промови. Відтак, при їхньому відтворенні перекладачі вдаються до різноманітних перекладацьких прийомів, які ми детальніше проаналізуємо у наступному підрозділі.

Отже, культурно-дипломатичні промови характеризуються національно забарвленим лексичним компонентом, найбільш вживаними елементами якого є реалії, зокрема власні назви, фразеологізми та неологізми. До того ж, цьому різновиду промов притаманний експресивний колорит, що реалізовується через стилістичні фігури, серед яких ми виділяємо епітети, метафори, антитези та порівняння.

2.2 Поняття перекладацькі стратегії, прийоми та трансформації

Завдання перекладача полягає не лише у передачі змісту та сенсу цільовою мовою, але й у збереженні елементів експресивності, образності та персуазивності таким чином, щоб переклад промови мав такий же емоційний

вплив на аудиторію, як і її оригінал. Для цього перекладачі послуговуються різноманітними стратегіями.

Перекладацькі стратегії – це методи виконання перекладацького завдання, що виникають в адекватному відтворенні з іноземної мови мовою перекладу комунікативної інтенції адресанта з урахуванням культурологічних та особистісних особливостей оратора, базового рівня, мовної надкатегорії й підкатегорії [45, с. 111].

Згідно з К. Сегіньо, перекладацькі стратегії поділяють на **локальні** (ті, що стосуються фрагментів тексту) та **глобальні** (ті, що стосуються цілих текстів) стратегії, серед яких Л. Венуті розрізняє доместикацію та форенізацію [79, с. 479-480]. Стратегія **форенізації** орієнтована на збереження «культурних кодів» оригіналу, з метою повного занурення реципієнта в поданий культурний контекст та подальшого зацікавлення в ньому. На противагу цьому, стратегія **доместикації** передбачає адаптацію вихідного тексту до культури мови перекладу та базується на очікуваннях реципієнтів, які хочуть отримати переклад зрозумілими їм засобами. Для імплементації цих стратегій перекладачі використовують перекладацькі трансформації

Перекладацькі трансформації – це міжмовні перетворення, перебудова елементів вихідного тексту, операції перевираження сенсу або перефразування з метою досягнення перекладацького еквівалента [58, с. 4]. Що стосується розподілу трансформацій на види, існує безліч різних точок зору.

Український перекладознавець С. Є. Максимов пропонує схожу класифікацію, поділяючи перекладацькі трансформації на **лексико-семантичні** (генералізація, диференціація, конкретизація, смисловий розвиток, антонімічний переклад, компенсація та повна перестановка сегментів тексту) та **граматичні** (переміщення, тобто зміна порядку слів та словосполучень, граматичні заміни, додавання та пропуски) [36].

Серед українських мовознавців граматичні трансформації як окремий вид розглядають також О. Волченко та В. Нікішина, категоризуючи їх на перестановку, заміну, додавання та опущення, а от В. Горда та Н. Пушик більше

уваги звертають на лексичні трансформації, а саме: диференціацію, конкретизацію, генералізацію, контекстуальний та антонімічний переклад, цілісне перетворення, компенсацію [22, с. 131-132].

Поділ перекладацьких трансформацій на основі семіотичного пласту тексту, тобто зміни змісту та смислового навантаження тексту в процесі перекладу засобами іншої мови пропонує О. Селіванова. Згідно з її класифікацією, перекладацькі трансформації можна умовно поділити на такі категорії [59, с. 23-24]:

1. **Формальні трансформації** передбачають відтворення форми слова, себто його звучання, написання, графічного чи фонетичного оформлення. Прикладами формальних трансформацій є транскрибування, транслітерація, фонографічна адаптація, тощо [54, с. 203-207].

2. **Формально-змістові трансформації** поєднують взаємопов'язані зміни форми слів та їхнього значення і використовуються для того, щоб не лише відтворити зміст, але й адаптувати його відповідно до мовних та культурних особливостей мови перекладу. Серед прикладів формально-змістових трансформацій – конкретизація, генералізація, деме́тафоризація, реме́тафоризація, трансме́тафоризація, а також холо́німічні заміни (заміни назви частини на назву цілого, та навпаки) [59, с. 23-24].

3. **Прагматичні трансформації** стосуються функціонально-комунікативного впливу тексту на аудиторію та мають на меті досягнення чіткості і зрозумілості тексту в іншій культурі. До прагматичних трансформацій відносяться: компенсація втрат, фразеологічні заміни, адаптація та експлікація [54, с. 203-207].

Однак перекладацькі трансформації як термін викликають багато питань у сучасному українському перекладознавчому дискурсі. Дослідивши етимологію цього поняття, можемо побачити, що в українську терміносистему воно проникло із праць російських дослідників, які у XIX-XX століттях використовували цей термін для класифікації перекладацьких прийомів. Однак

у зарубіжних дослідженнях він не зустрічається, бо, описуючи подібні процедури, вчені використовують терміни техніки або ж прийоми перекладу.

Оскільки, як зазначає М. Стріха, у XIX–XX століттях (а саме тоді зароджувалась база сучасної термінології українського перекладознавства) український переклад був переважно зорієнтований на двомовних або багатомовних читачів [22, с. 131-134] – термінологія в українському перекладознавстві теж зазнала утисків та насаджень політики «триєдиного народу». Попри всі спроби московитів знищити українську націю, наука, а зокрема й перекладознавство, протидіючи численним заборонам та незліченним обмеженням української мови, все ж розвивались, хоч і в умовах колоніального статусу [22, с. 131-134].

В. Іващенко констатує, що з 60-х по 90-і роки минулого століття мовна політика спричинила максимальне наближення української термінології до російської та зазначає, що українське термінознавство цього періоду було частково орієнтоване на російське [22, с. 131-134]. Відтак, через століття насильницької русифікації науки та освіти, сучасне українське перекладознавство стикається з проблемою невідповідності сучасної української та англomовної термінологій. Така розбіжність створює труднощі для українських перекладознавців, адже при спробі оприлюднити результати своїх досліджень на міжнародному рівні, їхні публікації спираються на невідому іноземній аудиторії терміносистему, а отже залишаються непоміченими.

Цю проблему описує у своїй праці А. Козачук, говорячи що одним із способів її вирішення є використання іншої терміносистеми для представлення результатів наукового дослідження, що не вимагає відміни наукової парадигми, а радше уніфікації терміносистем українського та англomовного перекладознавства [22, с. 131-134].

Таким чином, повертаючись до найменування змін, які необхідно здійснити для отримання тексту перекладу іншою мовою, в сучасному українському перекладознавчому дискурсі вважаємо доцільним використання терміну **прийоми (техніки) перекладу**.

Першими, хто структурував прийоми перекладу з методологічною метою були канадські лінгвісти Ж.-П. Віне і Ж. Дарбельне. Вони визначили сім основних процедур, які відтворюються на трьох рівнях (лексичному, морфолого-синтаксичному і на рівні повідомлення) і поділили на [32, с. 73]:

- 1) **прямі** (запозичення, калькування і дослівного перекладу);
- 2) **непрямі** (транспозиція (заміна форми слова), модуляція, еквіваленція (заміна ідіоми мови оригіналу ідіомою мови перекладу), адаптація).

Окремо дослідники виділяли компенсацію, експлікацію, імплікацію, генералізацію та конкретизацію [32, с. 73].

Іншу пропозицію щодо класифікації прийомів перекладу висунула М. Бейкер, поділивши їх на [44, с. 31-32]:

- переклад через більш загальне слово;
- переклад через більш нейтральне/менш експресивне поняття;
- культурну заміну, що передбачає заміну культурно-специфічного елемента або виразу еквівалентом цільової мови;
- переклад з використанням запозиченого слова та/або його експлікації;
- перефразування з використанням синонімічного слова у вихідному тексті;
- перефразування з використанням модифікації або конкретизації слів;
- вилучення новідомих цільовій аудиторії та неважливих для контексту елементів;
- ілюстративний переклад, коли еквівалентом постає поняття, яке можна проілюструвати в цільовій мові з метою оминання надмірного пояснення.

Ретельно дослідивши здобутки своїх попередників, власну класифікацію, яка є основою сьогочасної англомовної перекладознавчої системи, висунув П. Ньюмарк, виокремлюючи такі прийоми: трансференція (англ. – *transference*), натуралізація (англ. – *naturalisation*; за суттю є фонетичною адаптацією – примітка О. Козачук), культурний, функціональний та описовий еквівалент (англ. – *cultural, functional, descriptive equivalent*), синонімія (англ. – *synonymy*), кальку або запозичення (англ. – *through-translation*), транспозиція (англ. –

transposition), модуляція (англ. – *modulation*), прецедентний або «загальноприйнятий» переклад (англ. – *recognised translation*), «ярлик» (англ. – *translation label*), компенсація (англ. – *compensations*), компонентний аналіз (англ. – *componential analysis*; за суттю є поділом складної синтаксичної конструкції на простіші – примітка О. Козачук), скорочення та розширення (англ. – *reduction and expansion*) та інші [22, с. 132-133].

Отже, для відтворення лексико-стилістичних особливостей культурно-дипломатичних промов перекладачі використовують різноманітні перекладацькі техніки. У своїй роботі ми зосередимось на найбільш поширених для українсько-англійського перекладу прийомах, а саме: транслітерації, транскрибуванні, калькуванні, конкретизації, генералізації, експлікації, модуляції, синтаксичній асиміляції (дослівному перекладі), граматичних замінах, членуванні та об'єднанні речень, вилученні та додаванні граматикалізованих одиниць. Їх ми класифікували на перекладацькі прийоми для відтворення форми та перекладацькі прийоми для відтворення змісту, які детальніше проаналізуємо в наступних підрозділах.

2.3. Перекладацькі прийоми відтворення форми лексико-стилістичних елементів

Основним завданням перекладача є забезпечення адекватного перекладу, себто того, що враховує і змістову, і прагматичну еквівалентність, не порушуючи при цьому ніяких норм, є точним і без усіляких неприпустимих перекручень [53, с. 97-99]. Оскільки адекватний переклад є поняттям оціночним, перекладознавці також виділяють термін “повноцінний переклад”, який полягає в передачі для вихідного тексту співвідношення змісту і форми шляхом відтворення їхніх особливостей або створення функціональних відповідників цих особливостей [53, с. 97-99]. Таким чином, можемо стверджувати, що двома базовими складовими перекладу є форма та зміст. Опираючись на них, ми вирішили умовно поділити досліджувані нами перекладацькі прийоми на ті, що

забезпечують адекватне відтворення форми та ті, що забезпечують відтворення змісту.

Прийоми відтворення форми, як правило, відбуваються під впливом системних відмінностей двох мов, що здебільшого стосуються таких чинників як: відсутність відповідної граматичної одиниці в мові перекладу, розбіжності у формах і функціях аналогічних граматичних одиниць, розбіжності семантичних структур лексичних одиниць у вихідній мові та мові перекладу [75, с. 234]. Таким чином, бачимо, що перекладацькі прийоми для відтворення форми можуть функціонувати на різних мовних рівнях. Тому ми класифікували їх на:

- **прийоми морфологічного рівня**, себто ті, що стосуються відтворення форми слова;
- **прийоми синтаксичного рівня**, себто ті, що стосуються відтворення форми словосполучень та речень.

Серед прийомів морфологічного рівня ми виділяємо **транскрибування** та **транслітерацію** – прийоми, що полягають у вживання в перекладі лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її звукової чи графічної форми [74, с. 38]. Розглядаючи ці терміни детальніше, можемо визначити **транскрибування** як тип перекладу, який базується на відтворенні фонологічної структури та метричного ритму оригіналу, наскільки це можливо в силу відмінностей між цільовою мовою та мовою оригіналу [93, с. 97]. **Транслітерація** ж передбачає відтворення орфографічних одиниць однієї мови в іншій і використовується як загальний термін для різних лінгвістичних процесів залежно від типів мов, між якими здійснюється перенесення. Важливими елементами в цьому процесі є тип мови та складність її орфографічної структури, адже чим більше ці елементи різняться у цільовій та вихідній мовах, тим складнішим буде процес транслітерування їхніх лексичних одиниць [94, с. 48].

Прийомами синтаксичного рівня вважаємо **синтаксичну асиміляцію, калькування, граматичні заміни, членування та об'єднання речень, вилучення та додавання граматикизованих одиниць**. Проаналізуємо їх ґрунтовніше.

Синтаксична асиміляція (дослівний переклад) – це метод перекладу, що передбачає повну відповідність норм синтаксичної структури оригіналу нормам синтаксичної структури мови перекладу. Відтак, в цільовому тексті кількість лексичних одиниць та їх порядок залишаються такими ж як у вихідному. Цей прийом використовується у випадках, коли в двох мовах існують паралельні синтаксичні конструкції [25, с. 2]. Варто зауважити, що за умови наявності змістовно еквівалентних конструкцій у мові-оригіналу та мові-перекладу, дослівний переклад може також використовуватись як прийом відтворення змісту.

Калькування – це прийом перекладу іноземних слів, словосполучень, виразів шляхом буквального покомпонентного відтворення відповідної мовної одиниці засобами цільової мови [19, с. 61].

Граматична заміна — це спосіб перекладу, при якому граматична одиниця в оригіналі перетворюється в одиницю мови перекладу з іншим граматичним значенням. Заміні може піддаватися граматична одиниця мови оригіналу будь-якого рівня: словоформа, частина мови, член речення, речення певного типу. Зрозуміло, що при перекладі завжди відбувається заміна форм мови оригіналу на форми мови перекладу. Граматична заміна, як особливий спосіб перекладу, має на увазі не просто вживання в перекладі форм мови перекладу, а відмова від використання форм мови перекладу, аналогічних формам мови оригінала, заміну таких форм на інші, відмінні від них за граматичним значенням [33, с. 159].

Членування речень – це заміна однієї структури речення у вихідному тексті двома або більше структурами речень у цільовому тексті, часто через відмінності в граматичній структурі або стилістичних нормах між вихідною та цільовою мовами [97, с. 229]. Ще одним можливим фактором, що впливає на зміну структури речень, можуть бути когнітивні вимоги власне процесу перекладу, адже перекладачам інколи доводиться розділяти на складові комплексні граматичні структури у вихідному тексті, щоб мати змогу зрозуміти їхню суть [82, с. 3-4]. А оскільки основним завданням перекладача є відтворення

змісту, він, створюючи ментальні зв'язки між реченнями вихідного тексту, переносить їх у переклад, що з метою полегшення сприйняття тексту цільовою аудиторією через адаптацію форми до стандартів цільової мови.

Об'єднання речень – прийом протилежний членуванню. Це спосіб перекладу, при якому синтаксична структура в оригіналі перетворюється шляхом з'єднання двох чи більше простих речень [65, с. 244]. Часто об'єднання застосовується для сполучення однієї думки в тексті та, як і членування речень, застосовується із метою відтворення стилістичних особливостей оформлення тексту оригіналу та збереження певних змістових зв'язків між смисловими значеннями простих речень. Таким чином, перекладач може покращити рівень сприйняття перекладу реципієнтами, досягнути стилістичної й змістової єдності тексту перекладу, водночас уникаючи використання «сухих» інформаційних речень у ньому [24, с. 118-119].

Додавання – перекладацька техніка, що передбачає додавання лексичних одиниць в мові перекладу для роз'яснення певних слів, що не мають еквівалентних відповідників. Причинами використання цієї техніки може бути різниця у будові речень, комбінаторних та граматичних сполук слів у вихідній та цільовій мовах, а також вилучення деяких одиниць в мові оригіналу, які потрібно відновити в мові перекладу для відтворення як змістового навантаження, так і стандартів форми цільової мови [5, с. 21]. П. Ньюмарк справедливо зауважив, що додавання не працює на однакових умовах для всіх мов та культур, а інформація, що додається до перекладу, має відповідати трьом головним аспектам: культурний аспект (врахування різниць між культурою тексту оригіналу та перекладу), технічний аспект (дотримання заданої теми) та лінгвістичний аспект (пояснення використання конкретних слів) [43, с. 18].

Вилучення – протилежна додаванню техніка, яка полягає у вилученні з речення незначущих в смисловому плані частин, задля збереження природності речення в мові перекладу [5, с. 21]. За В. Карабаном, вилучення виправдане з точки зору адекватності перекладу, в першу чергу норм мови перекладу, усунення в тексті перекладу тих плеонастичних або тавтологічних лексичних

елементів, які за нормами мови перекладу є частинами імпліцитного змісту тексту. Цей прийом є актуальним за умови незмінного значення, відображеного у першоджерелі, навіть при його максимальному вилученні із контексту речення чи загального тексту [43, с. 18].

Отже, перекладацькі прийоми відтворення форми передбачають техніки, за допомогою яких перекладач відтворює лексичні та стилістичні елементи в цільовому тексті. На морфологічному рівні прийомами відтворення форми є транскрибування та транслітерація, на синтаксичному рівні – це синтаксична асиміляція, калькування, граматичні заміни, членування та об'єднання речень, вилучення та додавання граматикалізованих одиниць. Однак, як ми згадували раніше, відтворення форми є не єдиним критерієм адекватного перекладу. У підрозділі 2.3 ми дослідимо другий компонент повноцінного перекладу, а саме прийоми відтворення змісту.

2.4. Перекладацькі прийоми відтворення змісту лексико-стилістичних елементів

Оскільки саме лиш відтворення форми першотвору не можна вважати професійно виконаним без збереження його змісту, перекладач має розуміти, як стверджував М. Рильський, що «різні мови – це різне вираження думок, але мислення єдине, закони мислення однакові [9, с. 240]». Відтак, при відтворення лексико-стилістичних елементів, що часто містять культурно-етнічне забарвлення, перекладачам доводилось використовувати **перекладацькі прийоми відтворення змісту**, себто техніки, які застосовує перекладач для відтворення образно-ідейної суті компонентів вихідного тексту. Серед цих прийомів ми виділяємо: конкретизацію, генералізацію, модуляцію, компенсацію та експлікацію. Проаналізуймо їх.

Для культурно-дипломатичних промов характерною особливістю є використання слів із широкою семантичною структурою, переклад яких значною мірою залежить від їхнього конкретного значення. Для відтворення таких

термінів та збереження оригінального повідомлення перекладачі використовують конкретизацію [76, с. 213]. **Конкретизація** — це заміна слова або фрази вихідної мови, що має ширше логічне значення, словом або словосполученням мови перекладу, що має вужче значення. В результаті створені відповідники в перекладі та лексична одиниця в оригіналі перебувають у логічних відносинах включення: одиниця вихідної мови позначає загальне поняття, а одиниця мови перекладу позначає конкретне поняття, що входить до нього [25, с. 2].

У процесі перекладу лексико-стилістичних елементів перекладні відповідники можуть утворюватися не лише за рахунок звуження значення слова, але й через розширення значення. Прийом, що при цьому використовується і що є протилежним за напрямом до конкретизації — це **генералізація**, внаслідок якої слово із вужчим значенням, що перекладається, замінюється в перекладі на слово із ширшим значенням, себто перекладач здійснює перехід від видового поняття до родового [3, с. 144].

Однак і такий перехід інколи буває неможливим, через неперекладність певних реалій. За словами С. Баснет, «неперекладність виникає тоді, коли у цільовій мові немає лексичного чи синтаксичного еквівалента вихідній мові [99, с. 99]». У випадках, коли ця суттєва відмінність у світоглядах вихідної та цільової аудиторії спричиняє неможливість відтворення змісту повідомлення у перекладі, перекладачі використовують лексичну техніку модуляції (семантичного розвитку) [99, с. 99]. **Модуляція** — спосіб перекладу з використанням незначних змін значення або змін точки сприйняття залежно від контексту. Вперше цей термін вперше використали Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне, які віднесли цю техніку до технічних прийомів перекладу і визначили її як «...варіювання повідомлення, яке зміст якого можна передати лише через модуляцію точку зору [47, с. 249]». Вони ж класифікували її на два типи: фіксовану та вільну. Фіксована модуляція застосовується тоді, коли інший зафіксований у словнику, часто ідіоматичний, вираз у цільовій мові краще передає зміст повідомлення, аніж буквальний переклад цього ж виразу з вихідної

мови. Тим часом, вільна модуляція передбачає радше унікальні рішення перекладачів для досягнення найвищого ступеня еквівалентності при перекладі [99, с. 99].

Перекладачам часто доводиться працювати з промовами, що містять велику кількість культурних реалій, які часто можуть бути незнайомими для цільової аудиторії та відповідники яких не завжди існують в цільовій мові. Тому з метою збереження сенсу вихідного тексту перекладачі використовують компенсацію втрат. **Компенсація втрат** – це перекладацька техніка, при якій слово в мові оригіналу замінюється на близький за значенням відповідник у мові перекладу через відсутність повного еквіваленту, себто нестачу відповідних лексичних одиниць в мові перекладу [5, с. 23-24]. Розрізняють два типи компенсації: семантичну та стилістичну. Семантична компенсація є шляхом компенсації смислових втрат при перекладі культурних національно специфічних реалій і передачі контексту та значення лексичної одиниці мови оригіналу в мові перекладу. Стилiстична компенсація у свою чергу використовується для компенсації стилістичних втрат в процесі перекладу, які трапляються через розбіжності в стилістичних співвідношеннях поєднаних одиниць [5, с. 23-24].

Ще однією технікою є **експлікація**, або ж описовий переклад – перекладацький прийом, при якому одна лексична одиниця в мові оригіналу роз'яснюється словосполученням, а подекуди навіть і цілим реченням у мові перекладу для чіткого відтворення її значення [5, с. 24-25]. До описового перекладу часто вдаються, якщо у мові перекладу відсутній еквівалент або відповідник новоутвореному слову чи словосполученню, таким чином експлікація під час перекладу полягає у розкритті значення лексичної одиниці вихідної мови за допомогою розгорнутих словосполучень, чи навіть речень, які передають не тільки фактуальну, але й культурну інформацію щодо ознак та властивостей явища, яке позначає ця лексична одиниця [38, с. 67].

Врешті, для відтворення змісту лексико-стилістичних елементів перекладачі використовують **пошук еквівалентного відповідника**, себто слова еквівалентного за своїм значенням до оригіналу [6, с. 39].

Отже, для відтворення змісту лексико-стилістичних елементів культурно-дипломатичних промов перекладачі можуть послуговуватися наступними прийомами: синтаксичною асиміляцією – для буквального відтворення, конкретизацію – для передачі загального поняття більш конкретним, генералізацію – для перекладу видової назви родовою, модуляцію – для відтворенням вихідного тексту із застосування невеликих змін, експлікацію – для описового перекладу, та компенсацію – для використання синонімічно близьких елементів у випадку вилучення оригінального поняття.

Висновки до Розділу 2

Отже, серед лінгвістичних особливостей культурно-дипломатичних промов характерною є висока насиченість лексичними елементами та стилістичними фігурами, що можуть складати труднощі для перекладача, адже часто вони відображають культурно-історичний контекст держави, її народу, її мови. Відтак, велика кількість лексико-стилістичних компонентів межують з явищем неперекладності, в контексті унеможливлення постійного використання буквального перекладу. Однак, сучасне перекладознавство передбачає вирішення цієї проблеми через застосування не одного прийому буквального перекладу, а цілого спектру перекладацьких техніки відтворення і форми, і зміст, за допомогою яких перекладачі здійснюють адекватне і повноцінне відтворення промови-оригіналу. Серед прийомів відтворення форми ми розрізняємо транскрибування, транслітерацію, синтаксичну асиміляцію, калькування граматичні заміни, членування та об'єднання речень, вилучення та додавання граматикалізованих одиниць. Прийомами відтворення змісту ми вважаємо буквальний переклад, конкретизацію, генералізацію, модуляцію, компенсацію,

експлікацію та пошук еквівалентного відповідника, себто техніки, що використовуються для передачі образно-ідейного компоненту. У наступному розділі проаналізуємо практичне застосування цих прийомів для відтворення лексичних елементів та стилістичних фігур культурно-дипломатичних промов.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ КУЛЬТУРНО-ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРОМОВ

3.1 Відтворення форми та змісту лексичного компоненту культурно-дипломатичних промов

Оскільки культурно-дипломатичні промови мають на меті донести до слухача інформацію про певну країну, її самобутність, історичне минуле та сьогочасні реалії, не дивно, що найбільш вживаним лексичним компонентом (див. Рис. 2.1) у них є реалії.

Лексичний компонент у культурно-дипломатичних промовах

Рисунок 2.1

Проаналізувавши обрані нами промови, ми дослідили що лівова частка використаних реалій – це **власні назви** (всього у досліджуваному нами матеріалі методом суцільної вибірки було виокремлено 172 приклади), які ми можемо умовно поділити на такі групи:

- імена людей (*Іван Дзюба, Володимир Вакуленко, Іван Мазепа*);

- назви географічних об'єктів (*Херсонщина, Харківщина, Полісся, Київ*);
- назви організацій та установ (*ООН, НАТО, Міжнародний кримінальний суд*);
- назви подій (*Нюрнберзький трибунал, Революція Гідності, анексія Криму, Друга Світова війна*);
- назви окремих предметів (*британська газета «The Telegraph», часописі «La Règle du Jeu», пісня «Вісімдесят років» тощо*).

Проаналізуємо, якими способами перекладали кожну з цих груп.

Для відтворення українських імен та прізвищ перекладачі використовували транскодування – поєднання прийомів транслітерації та транскрибування – що є домінантною технікою відтворення лексичних елементів (див. Рис. 2.2): *Пастернак [29] – Pasternak [91], Вакуленко [41] – Vakulenko [95], Хмельницький [55] – Khmelnytsky [100], Мазена [55] – Mazepa [100]*. Вважаємо цю стратегію найбільш вдалою, оскільки вона допомагає зберегти формальні особливості лексичної одиниці оригіналу.

Прийоми відтворення форми лексичних елементів культурно-дипломатичних промов

Рисунок 2.2

Переклад іноземних імен здебільшого здійснювали за допомогою еквівалентного відповідника – *Андре Глюксман* [27] – *André Glucksmann* [90], *Жак Дерріда* [27] – *Jacques Derrida* [90], *Пауль Целана* [16] – *Paul Celan* [105], *Тімоті Снайдер* [27] – *Timothy Snyder* [90], *Рафаель Лемкін* [27] – *Raphael Lemkin* [90]) – що також є влучним перекладацьким рішенням, адже лєвова частка цих власних назв – це імена відомих постатей, відповідники яких, вочевидь, існують в англійській мові та мають свою усталену форму написання. Такий же вид перекладу спостерігаємо у відтворенні назв країн: *Литва та Польща* [55] – *Lithuania and Poland* [100]; *Іран* [42] – *Iran* [96]; *Китай* [42] – *China* [96]; *Сомалі* [42] – *Somalia* [96].

Щодо перекладу інших назв географічних об'єктів бачимо також використання прийому транслітерації: *Буча, Гостомель, Ірпінь, Маріуполь* [10] – *Bucha, Hostomel, Irpin, Mariupol* [80]. Хочемо зауважити, що для транслітерації перекладачам варто використовувати сучасні стандарти відтворення кирилиці латиницею, що затвердженні постановою Кабінету Міністрів України № 55 від 27 січня 2010 р. як «Правила транслітерації українського алфавіту латиницею» [64]. Вони є своєрідним рятівним колом для перекладача, адже в українській мові стандарт транслітерації змінювався, і часто перекладачі губляться між використанням старих та нових правил, що нерідко призводить до труднощів у відтворенні та плутанині в уніфікації передачі літер та звуків. Наприклад, серед нашої вибірки промов, у декількох згадувалось місто *Ізюм*: одні перекладачі відтворювали його як *Izyum*, інші ж – *Izium*. Згідно із сучасним стандартом, буква *ю* може передаватися двома способами: *yu* – на початку слова та *iu* – в інших позиціях [64]. Відтак, правильним варіантом перекладу є *Izium* і саме цей варіант написання у своїх публікаціях використовують як офіційні українські представництва (наприклад, Офіційне інтернет-представництво Президента України [46]), так і відомі іноземні медіа: *The Guardian* [84], *Le Monde* [81], *Reuters* [85], *the New York Times* [86] тощо.

Також, вважаємо неприпустимим відтворення *Русі* як *Russia*. Наприклад, у промові Ростислава Семкова «Історія буде змінюватися» речення *північні князі*

постійно нападали на *Русь* ще до приходу орд Ба-тия, це продовжували робити московити за часів пізнішого союзу *Русі* з Литвою та Польщею [55] переклали наступним чином *northern princes constantly attacked Rus' even before the arrival of Batu Khan's hordes; Moscow continued to do this during the later union of Russia with Lithuania and Poland* [100]. При першій згадці Русі перекладачі відтворили її як *Rus'*, вдруге вони переклали її *Russia*, що повністю спотворює зміст оригіналу. І навіть якщо таке перекладацьке рішення було випадковим через використання машинного перекладу, перед публікацією промови на етапі вичитки перекладач чи редактор зобов'язані були виправити цю неприпустиму помилку. Адже Київська Русь, яку було засновано у 882 році, має свій сталий відповідник в англійській мові – *Kyivan Rus* – який не має нічого спільного ні з Московією, що виникла більш ніж на 300 років пізніше, ні тим більше з росією та її попередницею російською імперією, яку заснували у 1721. Тому про ніяку взаємозамінність термінів у цьому випадку не може бути й мови, адже така груба помилка у відтворенні власних назв призводить до кривотлумачення змісту оригіналу та хибного розуміння, або ж цілковитого нерозуміння мовця цільовою аудиторією, що є критичною помилкою у перекладі.

Аналізуючи відтворення назв географічних об'єктів також бачимо використання конкретизації при перекладі назв адміністративно-територіальних одиниць із суфіксом *-щин, -чин*. Наприклад, у промові Галини Крук «Мені шкода, що поезія не вбиває» власні назви *Донеччина* та *Луганищина* переклали як *Donetsk, Luhansk*. Вважаємо таке перекладацьке рішення допустимим, адже в англійській мові відсутні питомі українській мові морфеми *-щин, -чин*, тож відтворення цих власних назв через назву їхніх обласних центрів не є помилкою. Однак у цій же промові бачимо ще одну перекладацьку стратегію для передачі таких найменувань, а саме комбінування транскодування та експлікації: *Херсонщина та Харківщина* [29] – *Kherson region, Kharkiv region* [91]. Використання цієї перекладацької техніки вважаємо більш влучною, оскільки вона точніше передає зміст оригіналу. Наприклад, конкретизація цих власних назв може призвести до певної видозміни змісту оригіналу, оскільки *Donetsk* та

Luhansk може сприйматися аудиторією як найменування міст, а не цілих областей. Відтак, перекладачеві варто зважати на контекст, в якому мовець їх використовує: якщо значення є доволі загальним, допускаємо використання конкретизації; якщо в промові акцентується увага саме на позначенні території області, найкращим варіантом у перекладі буде комбінація транскодування та експлікації.

Оскільки об'єктом наших досліджень є культурно-дипломатичні промови, метою яких є донесення правдивої інформації про війну до іноземної аудиторії, очевидно, що назви установ та організацій, а також різноманітних історичних заходів та подій, зустрічаються доволі часто. Для їхнього відтворення перекладачі використовували прийом калькування (*European Writers Forum* [102] – *Європейський форум письменників* [18]) або пошук еквівалентного відповідника (*NATO* [102] – *НАТО* [18], *the EU* [102] – *ЄС* [18], *Women's Rights Day* [102] – *День боротьби за права жінок* [18]).

Схожу стратегію використовували для перекладу власних назв окремих предметів: *телеграм-канал «Informnapalm»* [10] – *Informnapalm's Telegram channel* [80], *«формула Штайнмаєра»* [10] – *„Steinmeier formulas“* [80], *британська газета «The Telegraph»* [10] – *the British newspaper The Telegraph* [80]. Однак, спостерігаємо також використання генералізації (*часопис «La Règle du Jeu»* [27] – *in your magazine* [90]) та конкретизації (*протитанкові їжаки* [49] – *Czech anti-tank hedgehogs* [98]).

Варто зауважити, що у перекладі використовуються не лише мовні універсалиї, себто ті види реалій, і зокрема власних назв, що існують у всіх мовах світу, але й національно марковані власні назви, які є широко-поширеними у культурному-дипломатичних промовах. Оскільки культурна дипломатія покликана залучити цільову аудиторію в культурно-історичний контекст нашої країни, його опис неможливий без використання національно маркованої лексики. Для передачі цих реалій у цільовій мові перекладачі обирали різні способи, одним із яких був описовий переклад: *донецчанин* [27] – *a Donetsk resident* [90], *харків'яни* [17] – *people of Kharkiv* [104], *русистка* [29] – *expert in*

Russian culture [91]. Загалом описовий переклад є вдалим перекладацьким вибором для відтворення цих лексем, адже через експлікацію невідомих концептів цільова аудиторія може зрозуміти зміст оригіналу. Однак у перекладі важливо при цьому зберігати емоційний контекст. Якщо термін в тексті оригіналу має негативну конотацію, наприклад – *русистка*, не варто передавати його термінами з позитивною конотацією в цільовій мові – *expert*. Доцільніше буде використати якщо не негативно забарвлену лексему, то щонайменше термін із нейтральним значенням, наприклад *theorist of russian culture*.

Також описовий переклад не варто використовувати у випадках, якщо реалія має свій відповідник в цільовій мові. Наприклад, в перекладі промови Ліни Костенко на врученні премії імені митрополита Андрея Шептицького використано реалію *безродні космополіти* [27], яку використовували як зневажливе клеймо для інтелектуалів єврейського походження в період сталінських репресій. Її переклали описово як *cosmopolitans without relatives* [90], що не передає зміст реалії в мові оригіналу. Для цього в англomовному дискурсі існує еквівалентний термін *rootless cosmopolitan*, затверджений у глосарії “The Translate Hate glossary” від Американського єврейського комітету (American Jewish Committee) [77]. До того ж, саме цей термін використовують ізраїльські та американські медіа (The Times of Israel [87], the NPR [89], the Forward [92], the Nation [88]) в англomовних публікаціях про антисемітські наративи сталінського режиму. Тому вживання терміну *rootless cosmopolitan* вважаємо найбільш адекватним перекладацьким рішенням.

Відтак, пошук еквівалентного відповідника у цільовій мові є ще одним способом, який часто використовують при перекладі реалій. Приклади застосування цього прийому можемо побачити у перекладі промов Тараса Прохасько “Забута Весна” (*«тривожний рюкзак»* [49] – *“bug-out bags”* [98], *партизанська війна* [49]– *guerrilla war* [98], *самогон* [49]– *moonshine* [98]) та у промові Ростислава Семкова “Історія буде змінюватися” (*козаки* [55] – *Cossacks* [100], *варвари* [55] – *barbarians* [100], тощо).

Також простежуємо використання прийомів калькування (*дисиденти* [27] – *dissidents* [90], «*боротьба з космополітизмом*» [27] – *fight against cosmopolitanism* [90], «*буржуазні націоналісти*» [27] – *bourgeois nationalists* [90]) та *вилучення*, яке є найменш вживаним (див. Рис 2.3) перекладацьким прийомом (Модераторка, 30-літня русистка з Берліна, кинулася повчати і вичитувати мене, що поезія має бути вище війни, що “*велика російська культура*” завжди вище війни, Цвєтаєва, Ахматова чи Пастернак ніколи не опускалися до таких низьких хайпових тем, як війна, вони дивилися у вічність, вони були вище цього [29]. – *The moderator, a 30-year-old expert in Russian culture from Berlin, immediately objected in an edifying tone: poetry, allegedly, was above the war; Tsvetaeva, Akhmatova or Pasternak had never stooped to the worthless hot button issues – they proved superior to war, they were looking towards eternity*[91]!). Прийом вилучення тут вважаємо не найкращим перекладацьким рішенням, тому що саме реалія “*велика російська культура*” надає реченню іронічного підтексту, який є лейтмотивом цієї частини промови – адже далі авторка пояснює “*Упродовж восьми років ми намагалися достукатися до інших: агов, у нас війна, частину нашої країни окуповано, нас убивають щодня. Нас, як нерозумних дітей, журили і радили: а ви не стріляйте у відповідь і воно припиниться, будьте мудрішими, будьте вище цього.*”[29]”. Таким чином, вилучаючи цю реалію, перекладач вилучає велику частку змістового навантаження, закладеного автором. Ми вважаємо доречнішим перекласти реалію як *so-called “Great Russian culture”*, що дасть цільовій аудиторії ширше розуміння емотивного (адже лексема *so-called* в цільовій мові відображає іронічно-заперечне ставлення) та історичного (адже росія протягом століть всіма способами пропагувала реалію “*Great Russian culture*” на іноземну аудиторію) підтексту, про який говорила авторка.

Іншою лексичною особливістю культурно-дипломатичних промов є вживання фразеологізмів. Аналізуючи обрані промови серед способів перекладу фразеологізмів можемо виділити: буквальний (дослівний) переклад, пошук еквівалентного відповідника та генералізацію. Розгляньмо їх на прикладах.

Як зазначалось нами раніше, фразеологізми – це неподільні сполуки слів із усталеним значенням. Відповідно, якщо компонентно фразеологізми співпадають у вихідній та цільовій мовах, допускаємо буквальный переклад (*зі зброєю в руках* [42] – *with arms in their hands* [96], *за будь-яку ціну* [17] – *at any price* [104]).

Іншим способом відтворення фразеологізмів є пошук часткового відповідника або ж аналога, що є другим по частоті використання перекладацьким прийомом відтворення змісту (див. Рис. 2.3) — *закривали на це очі* [41] – *turned a blind eye to this* [95], *складає зброю* [41] – *lays down its weapons* [95], *смикають за нитки* [10] – *being controlled like puppets* [80] — що є чи не найкращим способом перекладу фразеологізмів, адже таким чином у тексті зберігається і зміст, і лексична забарвленість оригіналу. Однак, цей вид перекладу не можна назвати універсальним, оскільки фразеологізми – це стійкі словосполучення, що відображають культурно-історичні обставини, відтак, доволі часто у цільовій мові їхні еквіваленти відсутні.

Прийоми відтворення змісту лексичних елементів культурно-дипломатичних промов

Рисунок 2.3

Тоді перекладачі вдаються до генералізації, яка також є доцільною, оскільки допомагає відтворити основний посил мовця, хоч і призводить до певної втрати експресивності. Яскраві приклади генералізації фразеологізмів можемо побачити у перекладі промови Оксани Забужко «Ми небагато навчилися з історії» на пленарній сесії Європейського парламенту: *стояти за спинами* [18] – *stand behind* [102], *заплющувати очі на* [18] – *ignore* [102], *рівняють з землею* [18] – *threatening* [102], *давати собі раду* [18] – *handle* [102], тощо.

Четвертим лексичним компонентом культурно-дипломатичних промов, який ми досліджували, є неологізми. У зв'язку зі стрімкістю розвитку і динамічністю світу, ледь не щодня в мові виникають нові терміни для позначення нових понять – бо мова є дзеркалом нації, яке відображає весь соціальний, культурний, історичний контекст країни. Відтак, з початком повномасштабного вторгнення – коли війна, яку розпочала росія проти України ще у 2014 році, ескалювалась – в українській мові почали виникати численні військові неологізми: невідомі раніше реалії стали утворювати нові словесні форми, а знайомі нам слова почали набувати нових значень. Наприклад: *евакуаційні коридори* [42], *живий щит* [18], *українофобія* [27], *депутінізація* [10], тощо. У перекладі їх часто відтворювали методом калькування: *evacuation corridors* [96], *living shield* [102], *Ukrainophobia* [90], *deputinization* [80], etc.

Окрім воєнних неологізмів, в промовах автори використовували й авторські новоутворення. Яскравим прикладом є термін *дечемберленізація* [10] з однойменної промови Анатолія Дністрового «Про дечемберленізацію Європи». Оскільки в українському дискурсі такий термін є рідковживаним, припускаємо, що цей неологізм автор утворив від англійського *chamberlainism*, себто *чемберленівщина*. Термін позначає політику умиротворення агресора шляхом поступок та компромісів, яка, як правило, призводить до посилення агресії. Назва походить від імені британського прем'єр-міністра Невілла Чемберлена, який проводив таку політику щодо нацистської Німеччини напередодні Другої світової війни [103]. Відповідно *дечемберленізацією* позначають політику спротиву та конфронтації маніпуляціям агресора, що є особливо актуально в

контексті сьогочасних викликів війни. У перекладі цей неологізм також відтворили методом калькування – *dechamberlainization* [80], оскільки цей термін доволі ймовірно є похідним від поняття *chamberlainism*, яке утворилось в англomовному дискурсі та є знайомим іноземній аудиторії.

Ще однією категорією неологізмів, що часто зустрічаються в промовах, та й загалом часто проникають в українську мову, є найменування реалій, пов'язаних із інтернетизацією та діджиталізацією. А оскільки глобальною мовою сьогодення є англійська – не дивно, що лєвова частка цих термінів в українській мові є запозиченнями, які не складатимуть труднощів для перекладача, адже мають свій прямий відповідник в цільовій мові і відтворюються шляхом пошуку еквівалентного відповідника: *кейси* [42] – *cases* [96], *меседжі* [10] – *messages* [80], *нормальність* [17] – *normality* [104], *хайнові теми* [29] – *hot button issues* [91], тощо.

Серед інших, менш вживаних способів перекладу (див. Рис. 2.3) неологізмів можемо згадати синонімічну заміну (*інтернетизація* [49] – *digitization* [98]), генералізацію (*армії хохлів* [55] – *armies* [100]) та експлікацію (*HIMARS'у* [55] – *HIMARS rockets* [100]).

Отже, проаналізувавши лексичний компонент культурно-дипломатичних промов, бачимо, що найбільш частовживаними елементами є реалії (83,1%). Неологізми та фразеологізми вживаються значно рідше (8,3% кожен). Оскільки ці лексичні елементи існують на морфологічному та синтаксичному рівнях мов як слова та словосполучення, для їхнього перекладу застосовували такі прийоми відтворення форми, як дослівний переклад (38,2%), транскодування (35,9%) та калькування (24,7). Іноді перекладачі вдавалися до прийому вилучення (1,2%). Щодо відтворення змісту лексичних елементів, використовувались: дослівний переклад (64,3%), пошук еквівалентного відповідника (21,6%), експлікація (6,4%), генералізація (5,8%) та конкретизація (1,8%).

3.2. Відтворення змісту стилістичних фігур у культурно-дипломатичних промовах

Запорукою комунікативного успіху культурно-дипломатичних промов є спрямованість повідомлення не лише на когнітивну, але й на емоційну сприйнятливність аудиторії. Для встановлення емоційного зв'язку між інформативним текстом промови та емпатичним серцем слухача використовуються художні засоби. У промовах, що є матеріалом нашого дослідження, тропи є змістовим фундаментом, оскільки більшість авторів – це відомі українські письменники та поети, які віртуозно володіють пером та використовують саме стилістичну майстерність, аби торкатися найглибших струн душі їхніх слухачів. Очевидно, що будучи титанами української літератури, вони використовують різноманітний спектр художніх засобів: від епітетів до алегорій, від протиставлення до анафор.

Стилістичні фігури в культурно-дипломатичних промовах

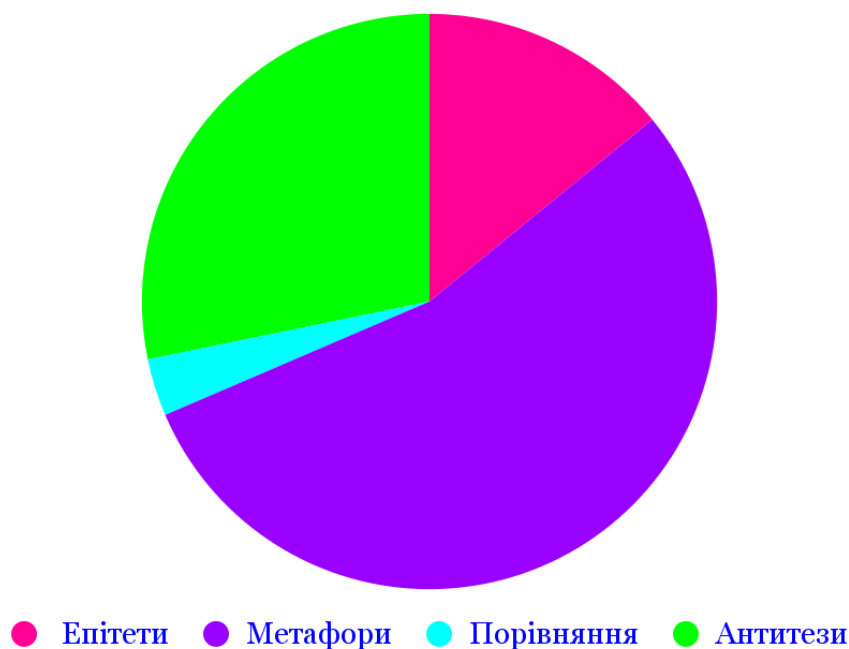

Рисунок 3.1

У цьому підрозділі зосередьмося на чотирьох найбільш поширених художніх засобах, а саме епітетах, метафорах, порівняннях та антитезах – адже

саме вони, за рахунок утотоження чи навпаки контрастів, пояснюють складні речі простими та зрозумілими асоціаціями.

Провівши компаративний аналіз обраних промов, ми виявили, що найчастіше вживаним тропом стала метафора (див. Рис. 3.1), яку здебільшого перекладали дослівно: *політика в цьому випадку — лише **ширма, прикриття, можливість** оминати гострі кути й не називати речі своїми іменами [15] — politics in this case is just **a screen, a cover, a possibility** to avoid sharp corners and not name things for what they are [104]; страждання і випробування наших народів у ці роки стало **літописом мужності, відповідальності, любові до Свободи** [27] — the suffering and trials of our peoples in these years become **a chronicle of courage, responsibility, love for freedom** [90]; візити, прогнози, запевнення, попередження, розвідувальна інформація, рекомендації творили **букет, якого Україна ще не отримувала за всю свою історію**. [49] — visits, forecasts, assurances, warnings, intelligence information, and recommendations created **a bouquet that Ukraine had never before received in its entire history** [98]. Цей спосіб перекладу вважаємо влучним і доцільним, за винятком тих випадків, коли у формі написання безпосередньо ховається зміст метафори. Наприклад, у промові Ліни Костенко на врученні премії імені митрополита Андрея Шептицького авторка використала метафору **емблема ХХ століття**: «І серед того апокаліпсису в рову лежала молода єврейська жінка, до якої притулилося двоє її маленьких мертвих синів. Мала на плечах хустку виробництва місцевої фабрики з малюнком хрестиком, чорним по білому, — в ті часи такі хустки через цей малюнок називали «ХХ століття». Я думала про цей моторошний символ — мати з убитими дітьми як **емблема ХХ століття**, — стоячи в тій пустельній синагозі з розбитими вікнами [27]». — “And in the midst of that apocalypse, a young Jewish woman lay in the ditch with her two small dead sons huddled against her. I had a scarf on my shoulders made by a local factory with a black and white cross pattern. In those days, such scarves were called “20th century.” Because of this pattern, I thought about this symbol: a mother with murdered children as an **emblem of the 20th century**. Standing in that deserted synagogue with broken*

windows called silence without prayers [90].” Оскільки, на теренах інтернету переклад цієї промови є лише в аудіо-форматі, текст переклад було взято з субтитрів до оригінального відео-запису промови, тому офіційної інформації щодо того як саме відтворили цю метафору на письмі XX century чи 20th century немає. Так чи інакше, оскільки алфавітні системи англійською та українською мов відрізняються і якщо для кирилиці позначення століть римськими цифрами є звичним явищем, в англійській мові їх використовують не так часто. Тому метафора **емблема XX століття** може бути незрозумілою цільовій аудиторії, а враховуючи те, що частина промови авторки обертається навколо цієї концептуальної метафори – бо саме вона проводить паралель між смертю двох дітей в обіймах матері, малюнками хрестиком на хустці та XX століттям, таким чином відображаючи всю трагедію війни – вважаємо, що не зайвим було б додати невелику експлікацію – ***such scarves were called the “20th century” written in roman numerals.***

Окремо хочемо зазначити, що таке явище як використання концептуальних метафор є доволі поширеним серед авторів культурно-дипломатичних промов. Як зазначалось нами раніше, концептуальна метафора – це метафора, яка формується на перетині знань між різними концептами, себто переосмислює явища одного роду в термінах явищ іншого роду [7, с. 29-31]. За допомогою неї автор може пояснити нові для аудиторії явища через знайомі і звичні поняття. Яскраві приклади концептуальних метафор можемо побачити у промові Сергія Жадана «Нехай цей текст буде не про війну» на врученні Премії Миру німецьких книгарів: ***тінь Бучі та Ізюму, їхня присутність будуть надто багато важити в цій післявоєнній поезії, багато в чому визначаючи її наповненість і тональність [15].*** Таким чином автор передає аудиторії ступінь знищення та понівечення Бучі та Ізюму через концептуальну метафору ***тіні***, яка зразу малює в уяві слухача настільки зруйновані міста, що залишають по собі лише тінь, лише відблиск від бувалої реальності. А в метафори ***наповненість і тональність поезії***, автор вкладає всю вагомість наслідків війни для літератури, яка описує трагічний і важкий досвід свого народу. У перекладі ці метафори теж

відтворювали *буквально* – *the shadow of Bucha and Izyum, their presence, will weigh heavily on this post-war poetry, essentially determining its content and tonality [104]*.

Цікавим спостереженням є те, що інколи письменник експлікує власні концептуальні метафори, ніби-то намагаючись закріпити цей образ в головах аудиторії, підкреслити його значущість іншими метафорами. Наприклад, «*Саме це відчуття супроводжує тебе від першого дня великої війни – відчуття часового зламу, відсутності тягlosti, відчуття спресованості повітря, коли дихати стає важко від того, що реальність тисне, намагаючись витиснути тебе по той бік життя, по той бік видимого [15]*». У реченні можемо побачити концептуальні метафори ‘*відчуття часового зламу, тягlosti, спресованості повітря*’, останню з яких автор додатково пояснює через інші, більш знайомі слухачу метафори «*коли дихати стає важко від того, що реальність тисне, намагаючись витиснути тебе по той бік життя, по той бік видимого [15]*». Відтак, через цей метафоричний ряд мовець доносить до цільової аудиторії, що ніколи не була віч-на-віч з війною, відчуття, які виникають в людини, для якої війна стала реальністю. У перекладі ці метафори відтворили за допомогою прийому компенсації втрат – ‘*It’s the feeling that haunts you from the first day of the great war, the shattered sense of time, instability, and compressed reality where it becomes difficult to breathe because this new reality wants to push you to the other side of life, to the other side of what’s visible [104].*’ – власне метафори перекладачі відтворили дослівно, додаючи при цьому дешицу експресії при відтворенні нейтрального дієслова *супроводжувати* більш експресивним еквівалентом *haunt* в цільовому тексті, що компенсувало генералізацію фрази *тисне, намагаючись витиснути* простим дієсловом *push* у перекладі. Це поєднання перекладацьких стратегій вважаємо влучним, адже завдяки таким змінам вихідне речення звучить природно, без не питомої англійській мові структури, без надлишкових повторів, без незрозумілих для аудиторії словосполук.

Щодо інших способів перекладу метафор, можемо виокремити пошук еквівалентного відповідника, який застосовували тоді, коли метафори містили

поняття чи вирази, що мають усталені форми у цільовій мові: *зло назвали злом [18] – evil called by its proper name [102], давати собі раду з інтонаціями [15] – to manage the intonations [104], онтику розвинених демократій [41] – the lens of developed democracies [95], тощо.*

У випадках, коли немає влучного еквіваленту у цільовій мові, а буквальный переклад звучить дивно і не питомо – перекладачі використовували **описовий переклад**, завдяки якому, попри незначну втрату експресивності, перекладач зберігав змістове навантаження оригіналу. Зразковими прикладами є метафори у перекладі промови Анатолія Дністрового «Про дечемберленізацію Європи», які відтворювали описово: *«І цей, прости Господи, лист — це просто жест відчаю з боку Кремля. Бо консерви довелося скласти в одне місце, промовисто їх засвітивши [10]».* – ‘They suggest that the letter is a sign of desperation from the Kremlin as they try to **consolidate their position** by aligning their allies [80].’; *‘Жорстока війна в Україні, розв’язана злочинним режимом путіна, дуже поволи вичавлює чиряки на політичному тилі ЄС [10].’* – ‘The ongoing brutal war in Ukraine, instigated by Putin’s criminal regime, is gradually **exposing the collusion of many European politicians** with Russian political and power circles [80].’; *«Вже добре видно тих політиків, які перебували на утримуванні Кремля [10]».* – ‘The politicians who were **under the Kremlin’s sway** are already becoming apparent [80].’

Рідко зустрічаються також прийоми генералізації (*звільнити Європу від примари нового тоталітаризму [18] – to free Europe from the **spectre of the new totalitarianism** [102]; ті, кому ставало зовсім некомфортно, виїжджали звідти, продовжуючи показувати скрізь російську культуру як **парадний фасад Росії [29] – those who felt really uncomfortable left for good but continued to showcase the Russian culture as a **facade of Russia** [91]).***

Менш вживаним (див. Рис. 3.1), однак не менш експресивним тропом є **епітет**, який використовується в культурно-дипломатичних промовах для акцентування на певних реаліях чи посилення загального емоційного змісту повідомлення. Для цього оповідачі підбирають означення, що малюватимуть в уяві аудиторії чіткі і яскраві образи часто ефемерних та складних понять. Інколи

ці епітети є універсальними, себто вживаними у багатьох мовах, либонь тому вони найчастіше перекладаються дослівно (див. Рис 3.2): *люта рішучість* [18] – *ferocious determination* [102], *героїчний опір* [18] – *heroic resistance* [102], *сумнівна меркантильність та фальшивий пацифізм* [17] – *dubious mercantilism and false pacifism* [104], *гостре й гірке відчуття теперішнього* [17] – *sharp and bitter sense of the present* [104], *надто болючими спогадами, надто глибокими травмами й надто гіркими розмовами* [17] – *too painful memories, too deep traumas, and too bitter conversations* [104].

Прийоми відтворення змісту стилістичних фігур у перекладі культурно-дипломатичних промов

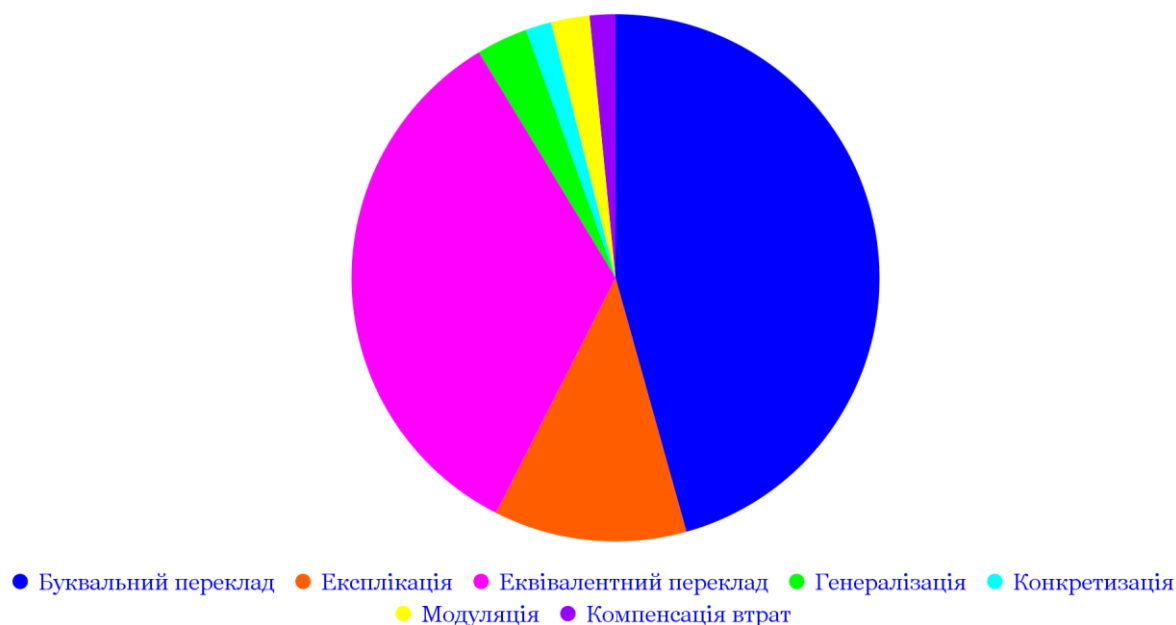

Рисунок 3.2

Іншим способом відтворення епітета є пошук еквівалентного відповідника, який перекладачі часто використовували (див. Рис. 3.2) у випадках, коли в цільовій мові є більш влучний аналог використаному означенню в порівнянні з його буквальним перекладом або ж коли існує сталий відповідник певного слова чи словосполучення, що є добре знайомим для цільової аудиторії. Наприклад, *чорні напружені руки* [17] – *black labor-worn hands* [104]; *цілими і неущодженими* [29] – *safe and sound* [91]; *різногачункова інформаційна атака* [49] – *a multi-faceted information attack* [98]; *відносини так довго були*

затьмарені кривавими суперечками [41] – relations had for so long been **clouded** by bloody disputes [95], тощо.

Також бачимо поодинокі (див. Рис. 3.2) використання описового перекладу (зробити країну ще й *темною, безводною* [49] – to ensure we remained **in the dark, without access to water** [98]; *добірна* публіка [10] – a group of **well-connected** individuals [80]); модуляції (*сміливий* крок [42] – a **bold** step [96]; *стійкий мир* [42] – **lasting** peace [96]; *довжелезні лінії фронтів* [49] – the **massive** front line [98]; звичних інтонацій [16] – familiar intonations [105]) та *вилучення* ('Нема сенсу перераховувати види озброєння, яке надали путінському режиму ці країни, нема сенсу згадувати всі ці *тухлі й колоніальні за духом «формули Штайнмаєра»*, які виписувалися для України під диктування росіян [10].' – 'Listing the types of weapons provided to the Putin regime and recalling **the „Steinmeier formulas“** prescribed for Ukraine under Russian dictation would be futile [80].').

Окрім епітетів та метафор, мовці зрідка (див. Рис 3.1) вживали і порівняння, для відтворення яких використовувався дослівний переклад: *очі – ніби застиглий метал, ніби скло, що відбиває пожежу* [15] – **eyes – like frozen metal, like glass reflecting fire** [104]; *мова, яка лише тепер зростається і відновлюється, мов гілка після надламу* [16] – **a language that is only now growing and recovering, like a branch after a break** [105]; *мати з убитими дітьми як емблема XX століття* [27] – **a mother with murdered children as an emblem of the 20th century** [90].

Врешті у культурно-дипломатичних промовах використовувалась антитеза. Оскільки, як зазначалося раніше, культурно-дипломатичний дискурс будується на донесенні раціональної інформації, часто через вплив на емоції слухача, широке використання цих тропів (див. Рис 3.1) не стало дивовижною. Адже невідомі явища, а при описі війни таких понять для цільової аудиторії існує чимало, найкраще засвоюються на контрастах. Тому в одному реченні часто зустрічаються цілі ряди антитез: *В цьому є певні ознаки фаталізму, коли ти перестаси будувати плани й думати про майбутнє, намагаючись передусім*

закорінитись у теперішньому, саме під цим небом, яке розгортається над тобою і єдине нагадує, що час таки минає, **дні змінюються ночами, за весною обов'язково прийде літо, і, попри всю застиглість твоїх відчуттів, попри все заціпеніння, життя триватиме, воно не спиняється ні на мить, вміщуючи в собі всі наші радощі та страхи, весь наш відчай і всю надію** [15]. – There are certain signs of fatalism here, when you stop making plans and thinking about the future, trying above all to root yourself in the present, under this sky unfolding above you and the only one reminding that time indeed passes, **days change into nights, after spring summer will certainly come, and despite all the stasis of your feelings, despite all numbness, life will continue, it does not stop for a moment, containing all our joys and fears, all our despair and all our hope** [104].

З попереднього прикладу бачимо, що у перекладі антитези відтворювали дослівно (*незнайомих нам людей, з якими ми все одно відчуваємо сильний зв'язок* [55] – *people we do not know, but with whom we still feel a strong connection* [100]; *сумний глибокий чоловічий голос на контрасті з легкою світлою мелодією* [27] – *the sad deep male voice in contrast to the light, bright melody* [90]; *ми отримуємо Нобелівську премію миру під час війни* [42] – *we are receiving the Nobel Peace Prize during the war* [96]), подекуди використовуючи елементи перекладу через пошук еквівалентного відповідника (*те, що відбувалося у місті вже вранці, стало великим полегшенням: паніки не було, всі взялися до своєї роботи, стрес очікування вилився в активне збудження* [49] – **the aftermath in the city** that morning provided us with some relief: there was no panic, everyone got to work, and the stress of waiting turned into active agitation [98]) та генералізації (*суспільства європейських держав солідарні з українцями, але політичні класи цих держав часто й досі ніби перебувають на Марсі* [10] – *European societies' impressive solidarity with Ukrainians, while the political classes of these countries often appear to be living on a different planet* [80]) чи техінку модуляції (*Нема місця поезії, коли ти кілька днів не відходиш біля завалених підвалів багатоповерхівки і чуєш, як там під завалами кричать твої діти і внуки, а ти не можеш їх звідки вирятувати. Це дуже сильний сюжет, на ньому європейський*

письменник міг би написати книжку для вічності, яку читатимуть і перечитуватимуть. Але людина, яка це пережила, не напише [29]. – *There is no room for poetry at the wreckage of your apartment block **where you are relentlessly staying** for days, incapable of saving your weeping children and grandchildren from the basement underneath. It's a very powerful storyline for a European author to write a novel directed towards eternity. Such a book would be read and re-read for decades. But no person who has survived that in real life would ever write it [91].*)

Важливо зауважити, що на синтаксичному рівні антитези використовувались не лише у формі словосполучень, а й у формі протиставних речень: «У більшості випадків, **історію не відчують: із нею контактують** у школі, в університеті – там вона постає власне отією низкою подій та фактів [55]». – *In most cases, **people cannot feel history: they come into contact with it** at school and the university. It appears through a series of events and facts [100].*”; “Поки мілітарний вимір війни обмежується кордонами України, **Європа, якій вдалося, може виключити новини** про воєнні злочини та уникнути дивитися на страшні фото і відео. Мільйони людей в Україні не можуть цього зробити. **Ми не можемо виключити війну**. Цей жах став нашим життям [41]. – *As long as the military dimension of the war is limited to the borders of Ukraine, **Europe can turn off the news** about war crimes and avoid looking at horrifying photos and videos. Millions of people in Ukraine cannot do that. **We cannot turn off the war. This horror has become our life** [95]*”. Тому при їхньому перекладі ми часто можемо побачити використання прийомів відтворення форми, які ми детальніше розглянемо у наступному підрозділі.

Отже, у культурно-дипломатичних промовах основним засобом передачі емотивного повідомлення є стилістичні фігури. Серед проаналізованих нами промов найбільш вживаним стилістичним засобом є метафора (54,4%), наступними по частоті використання є антитези (28,2%) та епітети (14,1%). Найменш вживаною стилістичною фігурою є порівняння (3,2%). Для відтворення змісту стилістичного компоненту (див. Рис. 3.2) перекладачі здебільшого використовували буквальний переклад (45,7%) та пошук

еквівалентного відповідника (33,9%). Іншими прийомами відтворення змісту були експлікація (11,8%), генералізація (3,1%), модуляція (2,4%), конкретизація (1,6%) та компенсація втрат (1,6%).

3.3. Відтворення форми стилістичних фігур у перекладі культурно дипломатичних промов.

Комплексне дослідження стилістичних фігур неможливе без вивчення їхніх семантичних, синтаксичних та прагматичних особливостей. У цьому підрозділі ми зосередимось саме на синтаксичних особливостях стилістичних засобів та техніках їхнього відтворення: синтаксичній асиміляції, граматичній заміні, об'єднанні, розчленовуванні, додаванні та вилученні.

Прийоми відтворення форми стилістичних фігур у перекладі культурно-дипломатичних промов

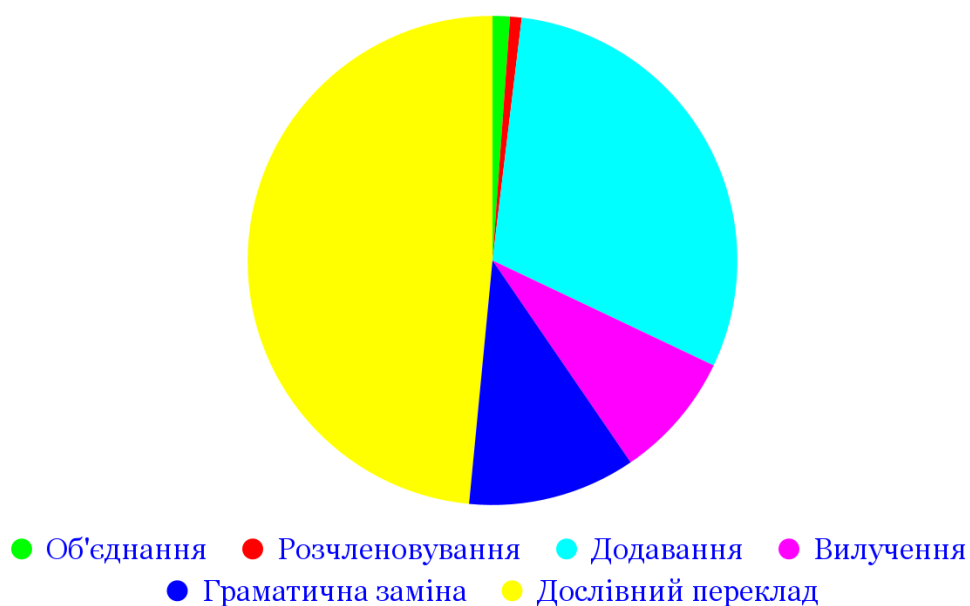

Рисунок 3.3

Найпоширенішим прийомом (див. Рис. 3.3) була **синтаксична асиміляція**, яку використовували для відтворення як епітетів (*трагічні часи* [27] – *tragic times* [9], у *старій добрій Європі* [29] – *in good old Europe* [91], *затьмарені кривавими суперечками* [41] – *clouded by bloody disputes* [95], *стійкий мир*

[41] – *lasting peace* [95], адекватні здорові амбіції [55] – *adequate healthy ambitions* [100], пустельній синагозі [27] – *deserted synagogue* [90], так і для метафор (*спокуса уникати відповідальних рішень* [41] – *the temptation to avoid responsible decisions* [95], *війна перетворює людей на цифри* [41] – *war turns people into numbers* [95], *єврейсько-українського інтелектуального і мистецького симбіозу* [27] – *Jewish–Ukrainian intellectual and artistic symbiosis* [90], *перебування на зламі між життям та смертю* [15] – *staying at the rupture between life and death* [104]; *дистанція між тобою та реальністю* [15] – *distance between you and reality* [104]), антитез (*В цьому є певні ознаки фаталізму, коли ти перестаєш будувати плани й думати про майбутнє, намагаючись передусім закорінитись у теперішньому, саме під цим небом, яке розгортається над тобою і єдине нагадує, що час таки минає, дні змінюються ночами, за весною обов'язково прийде літо, і, попри всю застиглість твоїх відчуттів, попри все заціпеніння, життя триватиме, воно не спиняється ні на мить, вміщуючи в собі всі наші радощі та страхи, весь наш відчай і всю надію* [15]. – *There are certain signs of fatalism here, when you stop making plans and thinking about the future, trying above all to root yourself in the present, under this sky unfolding above you and the only one reminding that time indeed passes, days change into nights, after spring summer will certainly come, and despite all the stasis of your feelings, despite all numbness, life will continue, it does not stop for a moment, containing all our joys and fears, all our despair and all our hope* [104]) та порівнянь (*Ми користуємося мовою, яка лише тепер зростається і відновлюється, мов гілка після надламу* [16]. – *We use a language that is only now growing and recovering, like a branch after a break* [105]).

Вважаємо такий високий відсоток використання саме цієї перекладацької техніки доволі очікуваним, адже, як вже згадувалось раніше, авторами досліджуваних нами промов є здебільшого письменники, кожен з яких має свій авторський стиль та свою манеру написання, включно з побудовою речень.

Окремо в цьому контексті варто виділити стиль Оксани Забужко, яка відома своєю унікальною манерою трансляції думок, яку описують як «потік

свідомості», що цілком і повністю підпорядковується живій, динамічній, активній, інтелектуальній, інтертекстуальній авторській думці, водночас майстерно відбиваючи її у конфігурації довгих синтаксичних структур [63]. Для позначення її унікального стилю існує навіть термін «забужківське речення», яким позначають ускладнене речення з використанням численних композиційно-синтаксичних структур таких як: однорідні члени речення, зіставлення, експресії, нагнітання, відокремлені члени речення, дієприкметникові та дієприслівникові звороти, вставні конструкції, вставні слова і словосполучення, звертання, діалогізація, незавершені і номінативні речення, обірвані речення, хвилювання та тривожний стан людини, номінативні речення, еліпсис та парцеляція, питальні і окличні речення, окличні речення, тропи, повтори, антитези, інверсії, еліпси, замовчування, риторичні запитання, тавтології, плеоназми, градації, анафори, повтори, дієслівні словосполучення, тощо [63]. Саме ці складні синтаксичні структури, в які авторка імплементує різноманітні стилістичні фігури є проявом її унікальності та авторського стилю. Наприклад, у промові Оксани Забужко «Ми небагато навчилися з історії» на пленарній сесії Європейського парламенту стилістичні фігури, такі як епітети та метафори, поєднуються із синтаксичними особливостями авторського стилю письменниці: *Від 24 лютого, коли Росія розпочала своє вторгнення, первісно задумане як блицкриг, але спинене лютою рішучістю наших військових і мобілізованих цивільних, вкотре підтвердилось одне з незмінних правил історії: у будь-якій «гарячій» війні жінки є мішенню найбільшої вразливості, вже хоча б тому, що на їх долю припадає піклуватися про безпорадних – про дітей і старих* [18]. – *Since 24 February, when Russia launched its invasion, conceived as a blitzkrieg, only to be foiled by the **ferocious determination** of our military and mobilised civilians, one of **history's unshakable rules** has been reconfirmed: in any 'hot' war women make **the most vulnerable targets**, if only because it's women who remain to take care of those in need, of children and the elderly* [102]. Тому, у випадку використання дослівного перекладу для відтворення синтаксичних

особливостей авторського стилю, рішення перекладачів застосувати синтаксичну асиміляцію вважаємо доцільним.

З тієї ж причини рідко вживаними (див. Рис. 3.3) є використання прийомів об'єднання та членування. Їх здебільшого використовували для відтворення антитез. У поданих нижче реченнях бачимо використання прийому *об'єднання речень* (*Війна робить усе однозначним настільки, що місця для поезії практично не залишається. Тільки для свідчення [29]. – War makes everything so straightforward that almost no room remains for poetry – only for testimony [91].*) та членування (*У більшості випадків, історію не відчують: із нею контактують у школі, в університеті – там вона постає власне отією низкою подій та фактів [55]. – In most cases, people cannot feel history: they come into contact with it at school and the university. It appears through a series of events and facts [100].*) Схожа ситуація з відтворенням метафор, для перекладу яких теж подекуди використовували об'єднання (*Література, можливо, має в цьому випадку трішки більше шансів. Оскільки генетично пов'язана з усіма попередніми мовними катастрофами та розламами [15]. – Literature, perhaps, has a slightly better chance in this case, as it is genetically linked to all previous linguistic catastrophes and ruptures [104].*) та членування (*Ще зовсім неможливо було собі уявити, що колись **постане** незалежна Україна, але цю омріяну вільну Батьківщину ми бачили як європейську державу, де в кожного народу мав бути свій голос і своя форма культурного буття [27]. – It was still completely impossible to imagine that an independent Ukraine would ever **emerge**. But we saw this long dreamed-of free motherland as a European state. Each nation was to have **its own voice, its own form of cultural existence** [90].*).

Іншим прийомом відтворення форми стилістичного компоненту культурно-дипломатичних промов, що, згідно з нашими емпіричними дослідженнями, посідає друге місце за частотою використання (див. Рис. 3.3), є додавання. Оскільки українська є синтетичною мовою, в якій граматичне значення синтезується з лексичним у межах слова і виражається за допомогою флексій, формотворчих афіксів, чергування звуків і суплетивізму; а англійська є

аналітичною мовою, яка характеризується тенденцією до окремого (аналітичного) вираження лексичних і граматичних значень (лексичне значення виражене повнозначними словами, а граматичне – службовими словами, порядком слів, інтонацією) [28, с. 327], перекладачам часто доводилось компенсувати особливості цільової мови додаванням граматикалізованих одиниць у мові перекладу, або ж навпаки пристосовувати оригінальне повідомлення до особливостей цільової мови. Яскравим прикладом цього є додавання у вихідному тексті артикля, себто структурного слова, що характеризує іменник крізь призму розрізнення граматичних категорій означеності/неозначеності [35]. Цю перекладацьку техніку можемо часто побачити при відтворенні метафор (*дзеркало держави-агресора* [42] – **a mirror of the aggressor state** [96]; *хвиля щоденних масових повідомлень* [49] – **the wave of daily mass reports** [98]; *мережа прогулянкових трас* [49] – **a network of promenades** [98]; *ганебну сторінку своєї історії* [42] – **a shameful page of its history** [96]; *оптику розвинених демократій* [41] – **the lens of developed democracies** [95]; *токсичну спадкоємність власного колоніального минулого* [41] – **the toxic legacy of its own colonial past** [95]; *м'яко*) та епітетів (*м'який і ненав'язливий спосіб канікуляції* [15] – **a soft and unobtrusive way of capitulation** [104]; *найшляхетніший вимір пам'яті* [27] – **the noblest dimension of memory** [90]). На цих же прикладах спостерігаємо додавання притаманного англійській мові прийменника **of**, який вказує на приналежність одного об'єкта іншому. Оскільки в українській мові цю функцію виконують присвійні прикметники та родовий відмінок, а в англійській мові для цього існують присвійний відмінок та прийменник **of**, додавання цієї одиниці, так само як і додавання артиклів, вважаємо влучними перекладацькими рішеннями, що показують розуміння перекладача щодо відмінностей двох мов.

Також прийом додавання використовується для перекладу безособових та неозначено-особових речень, які, як відомо, часто використовуються в українській мові для наголошення на результаті дії чи її наслідках, однак є зовсім не прикметними для англійської мови [70, с. 15-16]. Наприклад, *Передусім, нам*

потрібно буде вголос вимовляти імена загиблих [15]. – First of all, **we will need** to pronounce the names of the dead aloud [104].; **Потрібно повернути** людям їхні імена [41]. – **We need to give** people **back** their names [95].; Українці не мають виправдовуватися за свої емоції, проте **добре було б** ці емоції пояснити [15]. – Ukrainians do not have to justify their emotions, but **it would be good** to explain them [104].; На початку осені завжди досить **важко пригадати**, якою була весна. Після багатьох місяців війни **ще важче відтворити** з пам'яті те, що було перед нею [49]. – At the beginning of autumn, **it is** always **quite challenging to remember** what spring was like. After many months of the war, **it is even more difficult to recreate** what occurred beforehand from memory [98].; Коли право тимчасово не працює, і ми не можемо на нього покластися, все-одно **можна завжди покладатися** на людей [41]. – When law temporarily does not work and we cannot rely on it, **we can** still **always rely** on people [95]. Бачимо, що в перекладі безособових речень, які містять метафори та антитези, додали займенники **we** та **it**, таким чином адаптувавши оригінальні стилістичні структури під вимоги граматики цільової мови.

Додатково хочемо виокремити конструкцію **це + є + іменник**, яку в українській мові часто використовують в промовах без дієслова “є”, що є неприпустимим для англійської мови. Відтак, у перекладі часто бачимо прийом додавання дієслова **to be** для відтворення антитез: **Це не війна** однієї людини. **Це війна** народу, який у своєму прагненні відновити «російську велич» втратив здатність розрізняти добро та зло [41]. – **This is not one man's war. It is a war** of a nation that, in its pursuit of restoring “Russian greatness,” has lost the ability to distinguish between good and evil [95]. **Це не війна** двох держав, **це війна** двох систем – авторитаризму і демократії [42]. – **This is not a war** between two states, it is a war of two systems – authoritarianism and democracy [96]. Люди в Україні як ніхто хочуть миру. Але мир не настає, коли країна, на яку напали, складає зброю. Тоді **це не мир**, а окупація [42]. – People in Ukraine want peace more than anyone. But peace does not come when a country that has been attacked lays down its arms. **That is not peace** but occupation [96].

На прикладі цієї структури бачимо ще одну важливу закономірність: англійська мова характеризується сталим порядком слів у реченні, де майже кожне місце граматичного члена речення є строго фіксованим [67, с. 102-103] – а в українській мові він навпаки є вільним. Тому, для збереження граматичних норм мови перекладу, при відтворенні епітетів та метафор також спостерігаємо прийом додавання дієслова **to be**, яке на відміну від української мови, в англійській не вилучається: *політика в цьому випадку – лише ширма, прикриття, можливість оминати гострі кути й не називати речі своїми іменами* [15] – *politics in this case is just a screen, a cover, a possibility to avoid sharp corners and not name things for what they are* [104]; *Її дотик болючий* [55] – *Its touch is painful*» [100]; *Українці – сильна нація* [18] – *Ukrainians are a strong nation* [102].

Цікаво також, що на зміни форм у перекладі впливає й пунктуація. На прикладі попередніх речень, бачимо, що в українській мові характерним явищем є використання тире на місці пропущеного члена речення – в той час як в англійській мові його застосовують для виділення чи відокремлення частин речення. Через ці відмінності у перекладі з української на англійську перекладачі в цільовому тексті використовують прийом додавання: *Лише за обставин тотального болю, загальної беззахисності перед злом, перед несправедливістю, ти усвідомлюєш, наскільки важливими й необхідними, чи навпаки – недоречними і нетактовними можуть бути твої слова* [16]. – *Only in circumstances of total pain, of general defencelessness in the face of evil and injustice, do you realise how important and necessary, or conversely, **how** inappropriate and tactless your words can be* [105].; *Боротися за мир – це не піддаватися на тиск агресора, а захищати людей від його жорстокості* [42]. – *Fighting for peace **does not mean yielding** to pressure of the aggressor, it means protecting people from its cruelty* [96].

Поодинокими також є випадки додавання сполучників (*руйнівні світові війни, страшні колоніальні війни* [41] – *destructive global wars **and** horrific colonial wars* [95]), іменників (*Я розумію, що мої слова не сподобаються вам, начитаним і вихованим на кращих зразках російської культури* [29]. – *I know that you, the well-read **people**, brought up on the best examples of Russian culture, will dislike what*

*I have to say [91].), прийменників (протистояння між авторитаризмом та демократією, інтересами та цінностями, силою та правом, швидкими вигодами та довгостроковою перспективою [41] – the confrontation between authoritarianism and democracy, **between** interests and values, **between** force and law, **between** short-term gains and long-term perspective [95]), прислівників (функціональні і ритуальні, надто первісні в своїх емоціях, надто суб'єктивні, надто пафосні, нетолерантні [29]. – They are ritualistic and functional, way **too** primeval in their emotion, way **too** subjective, pathetic, and intolerant [91].) та складнопідрядних речень (Диктатори бояться **утвердження ідеї свободи** [41]. – Dictators are afraid **that the idea of freedom will prevail** [95].).*

Протилежною технікою додаванню є вилучення. У перекладі стилістичного компоненту обраних нами промов вилучали вставні слова (*Не буде імперії зла – це, пані й панове, був, **зрештою**, добрий термін [18] – no evil empire, ladies and gentlemen – that used to be a good term [102]), дієслова (Література передбачає роботу з мовою, **передбачає** творення нових мовних сполук, **передбачає** творення загалом. Війна натомість є знищенням. Знищенням життя, знищенням реальності, знищенням мови [16]. – Literature involves working with language, creating new linguistic combinations, creating in general. War, on the other hand, is destruction. Destruction of life, destruction of reality, destruction of language [105].), прислівників (Ми кричимо не для того, аби привернути увагу до себе – ми кричимо, аби привернути увагу до тих, кому гірше за нас, **кому особливо погано, важко, боляче** [16]. – We are not shouting to draw attention to ourselves — we are shouting to draw attention to those who are worse off than us, who are particularly suffering, who are in pain [105].) та прикметників (Наш світ став дуже **швидким**, надскладним та взаємопов'язаним [42]. – Our world has become very complex and interconnected [96].). Розгляньмо кожен з цих прикладів детальніше.*

В метафоричному уривку про імперію зла в промові Оксани Забужко «Ми небагато навчилися з історії» на пленарній сесії Європейського парламенту бачимо вилученні вставного слова **зрештою**: *Не буде імперії зла – це, пані й*

панове, був, **зрештою**, добрий термін [18] – *no evil empire, ladies and gentlemen – that used to be a good term* [102]. Оскільки це вставне слово не мало змістового впливу на речення, його вилучення в перекладі абсолютно не повпливало на зміст – тому вважаємо таке перекладацьке рішення допустимим.

У промові «Свідчити і любити» Сергія Жадана на Зальцбурзькому фестивалі бачимо приклад антитези (*Література **передбачає** роботу з мовою, **передбачає** творення нових мовних сполук, **передбачає** творення загалом. Війна натомість є знищенням. Знищенням життя, знищенням реальності, знищенням мови* [16].), для перекладу якої використали прийом вилучення (*Literature **involves** working with language, creating new linguistic combinations, creating in general. War, on the other hand, is destruction. Destruction of life, destruction of reality, destruction of language* [105].). Якщо в оригіналі промови особливості української мови дозволяють повторення дієслів для підвищення експресивного ефекту, в англійській мові ці повторення вважалися б тавтологією, тому їхнє вилучення вважаємо доречним.

У цій же промові бачимо схожу ситуацію, з використанням синонімічного ряду прикметників, який утворює стилістичну фігуру висхідної градації, що забезпечує наростання емоційного навантаження у слухача: *Ми кричимо не для того, аби привернути увагу до себе – ми кричимо, аби привернути увагу до тих, кому **гірше за нас, кому особливо погано, важко, боляче*** [16]. У перекладі бачимо вилучення одного з елементів цього синонімічного ряду: *We are not shouting to draw attention to ourselves — we are shouting to draw attention to those who are **worse off than us, who are particularly suffering, who are in pain*** [105]. Загалом вважаємо такий переклад допустимим, адже зміст оригінального повідомлення передано. Однак, ще більш влучним вважаємо використання вилучення як прийому відтворення форми, а поєднання граматичної заміни та еквівалентного відповідника для відтворення і форми, і змісту, і комунікативного ефекту наростання оригінального уривку: *We are not shouting to draw attention to ourselves - we are shouting to draw attention to those who are worse off than us, who are **grieving, suffering, agonising***.

Врешті, для відтворення форми стилістичного компоненту культурно-дипломатичних промов подекуди застосовується згадана вище граматична заміна (див. Рис 3.1). Оскільки граматичні особливості англійської та української мов різняться, ця техніка використовується для адаптації синтаксичної структури оригіналу до мови перекладу. Замінюватись можуть як частини мови – наприклад, дієприкметник на дієслово (*кожна ваша перерва на каву **оплачена** чийось життям [18] – every coffee break **costs** someone's life [102]*), сполучника на дієслово (***ніби** перебувають на Марсі [10] – **appear to be** living on a different planet [80]*) – так і частини речення: наприклад, складнопідрядне речення на герундій (*очі – **ніби** застиглий метал, **ніби** скло, **що відбиває пожежу** [15] – eyes – like frozen metal, like **glass reflecting fire** [104]*), складносурядне речення на складнопідрядне (*Нема місця поезії, коли ти кілька днів не відходиш біля завалених підвалів багатопверхівки і чуєш, як там під завалами кричать твої діти і внуки, **а ти не можеш** їх звідки вирятувати. Це дуже сильний сюжет, на ньому європейський письменник міг би написати книжку для вічності, яку читатимуть і перечитуватимуть. Але людина, яка це пережила, не напише [29]. – There is no room for poetry at the wreckage of your apartment block where you are relentlessly staying for days, **incapable of** saving your weeping children and grandchildren from the basement underneath. It's a very powerful storyline for a European author to write a novel directed towards eternity. Such a book would be read and re-read for decades. But no person who has survived that in real life would ever write it [91].*), тощо.

В силу відмінностей безособових форм дієслова української та англійської мов, при перекладі антитез часто спостерігаємо заміну інфінітиву на герундій: *Мова не є чимось усталеним та незмінним, чимось універсальним та непомильним. Скоріше навпаки – їй притаманно **робити помилки, брати невірну ноту, давати хибне твердження**. Мова не є безпомилковою та бездоганною [16]. – Language is not something stable and unchanging, something universal and infallible. Quite the contrary — it is prone to **making mistakes, striking the wrong note, making false statements**. Language is not infallible and*

*flawless [105].; Боротися за мир – це не **піддаватися** на тиск агресора, а захищати людей від його жорстокості [42]. – To fight for peace does not mean **yielding** to the aggressor but **protecting** people from his cruelty [96].*

Також в перекладах антитез бачимо заміну прислівника на модальне дієслово: ***Можливо, у нас немає** політичних інструментів, але в нас завжди лишається власне слово та власна позиція. Звичайні люди мають набагато більше впливу, ніж вони самі собі думають. Голос мільйонів людей у різних країнах може змінити світову історію швидше, ніж втручання ООН. [42] – **We may not have** political tools, but we still have our words and our position. Ordinary people have much more influence than they think they do. Voices of millions of people from different countries can change world history faster than interventions of the UN. [96])* чи навіть на цілу фразу (***Тоді** смерть приходила з Заходу. Тепер смерть прийшла зі Сходу [27]. – **In the past**, death came from the west. Now death has come from the east [90].).*

Цікавим спостереженням є також заміна сполучників часу на сполучники місця при перекладі метафор: *відчуття часового зламу, відсутності тягlosti, відчуття спресованості повітря, **коли** дихати стає важко від того, що реальність тисне, намагаючись витиснути тебе по той бік життя, по той бік видимого [15]. – the shattered sense of time, instability, and compressed reality **where** it becomes difficult to breathe because this new reality wants to push you to the other side of life, to the other side of what's visible [104].* Ця заміна відображає розбіжності у сприйнятті метафор в мові оригіналу, де важке дихання пов'язується з концептом відчуття, та мови перекладу, де його описано як складову нової реальності.

У всіх розглянутих вище прикладах використання граматичної заміни вважаємо доцільним, адже першочерговим завданням перекладача є ретрансляція оригінального повідомлення, яка в силу граматичних розбіжностей двох мов є неможливою через буквальне відтворення окремих елементів мови оригіналу. Відтак, граматичні заміни є хоч і не найбільш вживаною, однак доволі

вагомою технікою для відтворення форми, яка забезпечує адекватність та еквівалентність перекладу.

Отже, для відтворення форми стилістичних засобів використовувались різноманітні перекладацькі прийоми. Найбільш поширеним з них були техніки синтаксична асиміляція (48,5%) та додавання (30,2%), спричинені схожостями та відмінностями вихідної та цільової мов, відповідно. Менш вживаними були прийоми граматичної заміни (11,1%) та вилучення (8,4%). Дуже рідко застосовували прийоми об'єднання (1,1%) та розчленування (0,8%).

Висновки до Розділу 3

Отже, лексико-стилістичний компонент культурно-дипломатичних промов є осново-формуєчим компонентом експресивності та персуазивності культурно-дипломатичних промов. Оскільки культурна дипломатія покликана проінформувати цільову аудиторію, найчастіше серед лексичних елементів у промовах зустрічалися (83,1%), значно рідше – неологізми та фразеологізми вживаються значно рідше (8,3% кожен). При аналізі відтворення цих елементів, ми помітили, що реалії, фразеологізми та неологізми існують на морфологічному та синтаксичному рівнях мов як слова та словосполучення, відтак розмежування між відтворенням форми та змісту полягало лиш в передачі словоформи та її контекстуального значення, відповідно. Відтак, для відтворення форми перекладачі використовували дослівний переклад (38,2%), транскодування (35,9%) та калькування (24,7), іноді використовуючи прийом вилучення (1,2%). Зміст лексичного компоненту ж передавали застосовуючи дослівний переклад (64,3%), пошук еквівалентного відповідника (21,6%), експлікацію (6,4%), генералізацію (5,8%) та конкретизацію (1,8%).

Оскільки культурно-дипломатичні промови також мають на меті здійснити вплив на емотивне сприйняття аудиторії, в них неодноразово використовувались стилістичні фігури, серед яких найчастіше автори використовували метафори

(54,4%) та антитези (28,2%). Найменш вживаними стилістичними фігурами були епітети (14,1%) та порівняння (3,2%). Як ми зазначали раніше, стилістичні фігури, на відмінну від лексичних елементів, існували здебільшого на синтаксичному рівні мови як словосполучення та речення. Тому для відтворення їхньої форми бачимо ширший спектр перекладацьких прийомів, а саме: синтаксична асиміляція (48,5%), додавання (30,2%), граматична заміна (11,1%) та вилучення (8,4%), об'єднання (1,1%) та розчленування (0,8%). Для відтворення змісту перекладачі використовували буквальний переклад (45,7%), пошук еквівалентного відповідника (33,9%), експлікацію (11,8%), генералізацію (3,1%), модуляцію (2,4%), конкретизацію (1,6%) та компенсацію втрат (1,6%).

ВИСНОВКИ

Споконвіків культурна дипломатія була засобом консолідації та розвитку нації, впливу її культури на взаємодію з іншими державами. В умовах викликів війни необхідність культурної дипломатії загострюється, адже вона є одним із способів позиціонування країни та її утвердження як рівноправного партнера у світовій спільноті. З початком повномасштабного російського вторгнення, культурна дипломатія України розширилась з регіонального рівня на глобальну арену. Її голос лунає на міжнародних зустрічах, конференціях, пленарних засіданнях, тощо. Представниками цього голосу часто постають українські діячі культури, які використовують своє віртуозне володіння мистецтвом слова, зокрема під час виголошення промов на міжнародних заходах.

Відтак, культурно-дипломатичним промовам притаманний цілий спектр лінгвістичних особливостей, найбільш вираженими серед яких є інтердискурсивність, персуазивність, експресивність, тропеїзація та образність, що, в свою чергу, обумовлюють використання національно забарвлених лексичних елементів та широке застосування стилістичних засобів.

Серед лексичних елементів у досліджуваних нами промовах перше місце займають реалії (83,1%), серед яких лєвова частка припадає на власні назви, що є доволі очікуваним розподілом. Оскільки для української культурної дипломатії першочерговим завданням зараз є донесення правдивої інформації про війну в Україні, саме використання реалій, зокрема власних назв, переводить війну з категорії абстрактного в категорію реального, в категорію прикладів та досвідів конкретних людей, через призму яких цільова аудиторія починає сприймати те, що здавалося неможливим у ХХІ столітті. Через призму реалій світова спільнота починає розуміти війну. Схожу функцію в культурно-дипломатичних промовах виконували і фразеологізми та неологізми, що також передають культурно-історичний контекст, однак вони зустрічалися в промовах не так часто (8,3% кожен).

У перекладі лексичний компонент відтворювали по-різному. Форму лексем здебільшого передавали через дослівний переклад (38,2%) та транскодування (35,9%), адже саме ці прийоми найчастіше застосовуються для відтворення лексем на рівні слів та словосполучень. Подекуди перекладачі використовували і прийом калькування (24,7%), та дуже рідко – вилучення (1,2%). Щодо відтворення змісту лексичних сполук, емпіричним методом було встановлено, що найбільш вживаним прийомом є дослівний переклад (64,3%). Причину цього вбачаємо в універсальності цього прийому. Другим за чисельністю прийомом зафіксовано пошук еквівалентного відповідника (21,6%), що, зокрема, часто зустрічався при відтворенні багатокomпонентних реалій та фразеологізмів. Іншими техніками були експлікація (6,4%), генералізація (5,8%) та конкретизація (1,8%), які застосовувались в поодиноких випадках для тлумачення чи заміни невідомих цільовій аудиторії лексем.

Якщо лексичний компонент культурно-дипломатичних промов забезпечує їхню інтердискурсивність та персуазивність – експресивність та образність реалізуються через стилістичні засоби. Найчастіше в матеріалах нашого дослідження автори використовували саме метафору (54,4%), за допомогою якої мовець мав змогу презентувати складні поняття простими концептами, даючи аудиторії можливість проєктування та переосмислення. Дещо менш вживаною стилістичною фігурою була антитеза (28,2%), в основі якої мовець закладає те ж сприйняття нового чи переосмислення відомого, яке, на противагу метафорі, формується на контрастах. А оскільки повномасштабна війна як явище в сучасному, здавалося б, демократичному світі передбачає дуальність та боротьбу, використання антитез є невід’ємним для культурно-дипломатичного дискурсу явищем, образність якого мовці подекуди підсилювали використанням епітетів (14,1%) та порівнянь (3,2%).

Щодо відтворення змісту стилістичних фігур, який постає ядром емотивного впливу на слухача, найчастіше перекладачі використовували буквальний переклад (45,7%) та пошук еквівалентного відповідника (33,9%), адже здебільшого стилістичні засоби містили ті образи та концепти, які існують

в мові-перекладу, або ж мають в ній свій сталий відповідник. Траплялися також випадки застосування експлікації (11,8%), генералізації (3,1%), модуляції (2,4%), конкретизації (1,6%) та компенсації втрат (1,6%), коли стилістичні фігури мови оригіналу не мали аналогів у мові перекладу.

Іншою, не менш важливою складовою стилістичних засобів є їхня форма, яка, на відміну від лексичних елементів, здебільшого реалізовувалась на синтаксичному рівні у формі словосполучень і часто речень. Відтак, для її відтворення переважно застосовувались синтаксична асиміляція (48,5%) – завдяки якій перекладачі зберігали авторський стиль мовця – та додавання (30,2%), спричинене граматичними розбіжностями флексивної української та аналітичної англійської мов. З цієї ж причини використовувались: граматична заміна (11,1%), вилучення 8,4%, об'єднання (1,1%) та розчленування (0,8%), які також мають місце бути у перекладі, якщо їхнє застосування адаптовує структури стилістичних одиниць, не порушуючи їхньої комунікативної функції.

Важливо зауважити, що при їхньому відтворенні перекладачі часто натикаються на проблему неперекладності, адже лексичні елементи переважно містять культурно-історичний підтекст, а стилістичні засоби мають авторське забарвлення. Відтак, найбільші труднощі для відтворення створюють, по-перше, лексеми, що є цілком не відомими цільовій аудиторії та не мають навіть приблизних еквівалентів у мові перекладу. По-друге, враховуючи що стилістичні засоби в досліджуваних нами промовах є елементом культурної дипломатії та відображення суспільно-історичного контексту свого народу, складнощі у перекладі стилістичних виникають тропами, що базуються не на загальних концептах, а на індивідуальному баченні цьогочасних подій мовцем, який дивиться крізь призму очей громадськості. Зміст таких стилістичних засобів часто залишається загадкою для цільової аудиторії, а опираючись на те, що метою культурно-дипломатичних промов є достукатися до слухача – перекладач повинен відтворити ці засоби таким чином, щоб невідоме стало зрозумілим.

Ретельно проаналізувавши лексико-стилістичні елементи культурно-дипломатичних промов та їх переклади, серед найбільш вдалих перекладацьких

стратегій щодо подолання труднощів передачі лексичного компоненту можемо виокремити: для перекладу знайомих іноземній аудиторії лексичних елементів – пошук еквівалентного відповідника, для перекладу невідомих іноземній аудиторії реалій – використання транскодування та експлікації, для перекладу невідомих аудиторії неологізмів та фразеологізмів – описовий переклад чи генералізацію. При відтворенні стилістичних засобів, що спричиняють труднощі у перекладі, найбільш доцільним буде застосування калькування з елементами експлікації чи модуляції. У випадку неможливості застосування цих стратегій, допустимим буде використання прийомів генералізації чи компенсації втрат.

Як підсумок зазначимо, що тема перекладу культурно-дипломатичних промов, особливо з огляду на контекст війни та подальшого пост-воєнного розвитку України як незалежної європейської держави, буде лише набирати актуальність. Відтак перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні перекладу лексико-стилістичних особливостей як засобу реалізації прагматичного потенціалу культурно-дипломатичних промов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова Л. В., Шевченко Л. М. Культурна дипломатія як стратегічний комунікативний інструмент сучасного світу. *Могиланські читання – 2024: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти*. XXVII Всеукраїн. щорічна міжнар. наук. - практ. конф. (06 -10 листопада 2024 р.). Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2024. С. 119-121.
2. Бекетова О. В. Публічне мовлення як особливий вид аргументативного тексту. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2009. Вип. 16. С. 32-40.
3. Богайчук О. С. Лексичні трансформації в перекладі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. 2021. С. 143–146.
4. Борис Олійник. Поезії. Київ : Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1986. 345 с.
5. Буток О. А. Лексико-граматичні трансформації в українськомовних перекладах офіційних документів НАТО : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня бакалавра. Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського. Київ, 2022. 39 с.
6. Власюк Л. С. Труднощі перекладу англomовних неологізмів. *Актуальні проблеми функціонування мови та літератури в полікультурному суспільстві* : матеріали науково-практичної конференції. Полтава: Молодий вчений, 2023. С. 38-40.
7. Гаврилюк А. П. Метафора, її природа та роль у мові та мовленні. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Серія : Філологія. Педагогіка. 2013. № 2. С. 29–33.
8. Гамова Г. І. Публічний виступ як реалізація ораторської майстерності. *Лінгвістичні дослідження: зб. Наук. Праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди*. 2019. Вип. 50. С. 156-165.

9. Дейнеко І. А. До проблеми відтворення образно-стилістичної системи автора в перекладі. *Вісник Житомирського державного університету*. Серія : Філологічні науки. 2013. Вип. 4 (70). С. 239–242.
10. Дністровий А. О. Про дечемберленізацію Європи // Офіційний веб-сайт міжнародної літературної корпорації Meridian Czernowitz. URL: <https://www.meridiancz.com/blog/anatoliy-dnistrovyy-pro-dechemberlenizatsiiu-yevropy> (дата доступу: 11.06.2025 р.).
11. Драч В. В. Культурна дипломатія в умовах глобального розвитку суспільств. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури мистецтв*. 2024. № 2. С. 33–38.
12. Дуброва А. С., Трофімчук В. М. Дослідження особливостей перекладу англійських фразеологізмів. *Вісник Житомирського державного університету*. Філологічні науки. 2014. Вип. 74. С. 209–212.
13. Єлісеєва С. В. Концептуальна метафора у воєнному дискурсі та її переклад, *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. 2019. № 38. Том 1. С. 138-140.
14. Єрмоєнко С. Переклад українських фразеологізмів англійською мовою. *Записки з романо-германської філології*. 2020. Вип. 1 (44). С. 124-130.
15. Жадан С. В. Нехай цей текст буде не про війну // Офіційний веб-сайт бібліотеки Дніпровського фахового коледжу радіотехніки. URL: <https://librarycre.wordpress.com/2022/10/23/serhii-zhadan-promova-premiia-myru-2022/> (дата доступу: 19.03.2025 р.).
16. Жадан С. В. Промова на Франкфуртському книжковому ярмарку // Офіційний веб-сайт бібліотеки Коледжу Радіоелектроніки. URL: <https://librarycre.wordpress.com/2022/10/23/serhii-zhadan-promova-premiia-myru-2022/> (дата доступу: 19.03.2025 р.).
17. Жадан С. В. Свідчити і любити // Офіційний веб-сайт українського незалежного онлайн-медіа Радіо Хартія. URL: <https://radiokhartia.com/news-and-comments/serhii-zhadan-otrymav-avstriisku-literaturnu-premiu-yoho-promova-pid-chas-nahorodzhennia/> (дата доступу: 19.03.2025 р.).

18. Забужко О. С. Ми небагато навчилися з історії // Офіційний веб-сайт української інтернет-газети Збруч. URL: https://zbruc.eu/node/111094?fbclid=IwAR1aFxFv7YINdWkZYTpvqo9_U2vu7yGA48Q5s-hA4ILPf5mS5ZibSBLlj1s (дата доступу: 03.10.2024 р.).

19. Задоренко А. О. Роль (напів) калькування при перекладі англomовної економічної літератури українською мовою. *Україністика: нові імена в науці* : матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих науковців. Горлівський інститут іноземних мов. Бахмут, 22-23 березня 2018 р. С. 60-63.

20. Кашишин Н. Є. До проблеми виокремлення дипломатичного дискурсу. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2016. IV(21), Issue: 98. 2016. С. 72-75.

21. Кириленко В. В. Особливості перекладу культурних реалій в китайському рекламному дискурсі : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня магістра. Київський національний лінгвістичний університет. Київ, 2020. 81 с.

22. Козачук А. М. Перекладацькі трансформації та прийоми: термінологічні виклики у перекладознавстві. Збірник наукових праць «*Нова філологія*». 2023. № 89. С. 131-136.

23. Козинець І. Відображення війни у мові кризь призму неологізмів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Мовознавство. Літературознавство. 2023. Вип. 61. Том 2. С. 135–140.

24. Коломієць, Н. В., Маковська, М. А. Лексико-граматичні трансформації при перекладі оповідання Дін Лін «Щоденник Софі». *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Серія : Лінгвістичні науки. 2024. №38. С. 104-125.

25. Конспект лекцій з навчальної дисципліни Вступ до перекладознавства. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Кафедра теорії та практики перекладу. 2024. № 9. С. 2.

26. Конспект лекцій з навчальної дисципліни Мистецтво публічного виступу. Львівський національний університет імені Івана Франка. Факультет управління фінансами та бізнесу. 2018. С. 7.

27. Костенко Л. В. За Ваше і наше Майбутнє // Офіційний веб-сайт комунікаційної агенції Ideas & Strategy. URL: <https://www.isgroup.com.ua/activities/промова-ліни-костенко-за-ваше-і-наше/> (дата доступу: 06.05.2025 р.).

28. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. 2001. С. 321-329.

29. Крук Г. Г. Мені шкода, що поезія не вбиває // Офіційний веб-сайт культурної і правозахисної громадської організації PEN. URL: <https://pen.org.ua/meni-shkoda-csho-poeziya-ne-vbivae-promova-galini-kruk-na-vidkritti-poetichnogo-festivalyu-v-berlini> (дата доступу: 10.08.2025 р.).

30. Кушнарєва М. Українська культурна дипломатія під час війни: досвід, проблеми, перспективи. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2023. Вип. 67. С. 35-53.

31. Літературознавчий словник-довідник, друге видання виправлене, доповнене Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів, В. І. Теремко Київ : Видавничий центр «Академія», 2007. 751 с.

32. Лобода В. А. Перекладацькі трансформації: дефінітивний характер та проблема класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. 2019. № 43. Том 4. С. 72-74.

33. Лубянська І. В. Граматичні заміни у ділової документації. Актуальні проблеми науки та освіти : матеріали XVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ. Маріупольський державний університет. Маріуполь, 31 січ. 2014 р. С. 159-160.

34. Макаренко Ю. Г., Советна А. В. Особливості відтворення реалій при перекладі романів Агати Крісті. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. 2016. № 24. Том 2. С. 123–125.

35. Македон О. Стилiстичнi функцiї артикльo в рекламнoму текcтi : робoта на здoбуття квалiфiкацiйнoгo ступеня бакалавра. Кiївськiй полiтехнiчний iнститут iменi Iгоря Сiкорськoгo. Кiїв, 2021. 30 с.

36. Максiмoв С. Є. Практичний курс перекладу (англiйськa та українськa мoви). Кiїв: Ленвiт, 2006. 175 с.

37. Малюта О. В. Культурна дипломатiя як засiб збереження українськoї державностi. *Україна: культурна спадщина, нацiональнa свiдомiсть, державнiсть*. 2023. Вип. 38. С. 153-170.

38. Маслова С. Я. Експлiкацiя як спосiб збереження культурнoї складoвoї неологiзмiв в англо-українськiх перекладах. Науковий журнал Львiвськoгo державнoгo унiверситету безпеки життєдiяльностi «*Львiвськiй фiлологiчний часoпис*». 2020. Вип. 7. С. 68-70.

39. Матвiєнко В. М., Шинкаренкo Т. I. Культурна дипломатiя як напрям зовнiшньoї полiтики держави. Культурна дипломатiя: навч. посiбник / за заг. ред. I. Б. Матяш, В. М. Матвiєнка. Iнститут мiжнародних вiдносин КНУ iменi Тараса Шевченка. Науковe товариство iсторiї дипломатiї та мiжнародних вiдносин. Кiїв, 2021. С. 7-20.

40. Матвiйчук Н. В. Культурна дипломатiя США за президентства Д. Трампа. «Полiтикус». 2020. №4. С. 129-138.

41. Матвiйчук О. В. Прoмова до Європи // Офiцiйний веб-сайт українськoї правoзахиснoї органiзацiї Центр громадянськiх свобод. URL: <https://ccl.org.ua/news/yevropa-yaka-maye-majbutnye-czinnosti-treba-zahyshhaty-oleksandra-matvijchuk-na-speech-to-europe/> (дата доступу: 21.06.2025 р.).

42. Матвiйчук О. В. Час взяти вiдповiдальнiсть // Офiцiйний веб-сайт Нобелiвськoї премiї Миру. URL: https://www.nobelprize.org/uploads/2022/12/center-for-civil-liberties-lecture-ukrainian.pdf?fbclid=IwAR2H9QBjAiR4XcMhQ9z0kq38aPaxaehwTCHg_4hvDmlBRs0u_vQXQzVOE6g (дата доступу: 08.02.2025 р.).

43. Миклащук В. П. Лексичнi та граматичнi трансформацiї в процесi перекладу художнiх творiв з англiйськoї на українськy мoву (на матерiалi

трилогії Сюзанни Коллінз «Голодні ігри») : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня бакалавра. Сумський державний університет. Суми, 2020. 76 с.

44. Мінчис Е. Є., Телегіна Н. І. Літературна стилістика та перекладацькі стратегії у літературному перекладі: навчальний посібник. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2024. 78 с.

45. Ніколаєва Т. М. Перекладацькі стратегії в англо-українському просторі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2018. № 1. Том 29 (68). С. 110-115.

46. Офіційне інтернет-представництво Президента України URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/rosiya-povtorila-v-izyumi-te-sho-zrobila-v-buchi-svit-povine-77849> (дата доступу: 28.11.2024 р.).

47. Панченко О. І. Використання модуляції у перекладі художнього тексту (на матеріалі оповідання А. Конан Дойля «Скандал у Богемії»). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. 2024. С. 248–253.

48. Парчевська В. В., Паніна І. Г. Дискусія щодо поняття «культурна дипломатія». *Вісник ДНУ ім. В. Стуса*. 2020. № 6. С. 74–78.

49. Прохасько Т. Б. Забута Весна // Офіційний веб-сайт міжнародної літературної корпорації Meridian Czernowitz. URL: https://www.meridiancz.com/blog/prochasko_forgottenspring (дата доступу: 29.12.2024 р.).

50. Прохира О. Р. Англо-український переклад промовистих власних назв. *Філологія та лінгвістика у сучасному світі* : матеріали науково-практичної конференції (м. Львів, 27-28 травня 2022 р.). Видавництво «Молодий вчений». Херсон, 2022. С. 77-79.

51. Рибко Н. В. Переклад власних назв. Матеріали XLVII науковотехнічної конференції підрозділів ВНТУ : тези доп. 14-23 берез. 2018 р., Вінниця. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum2018/paper/view/4774>. (дата доступу: 19.03.2025 р.).

52. Розумна О. П. Культурна дипломатія України: стан, проблеми, перспективи : аналітична доповідь. Національний інститут стратегічних досліджень. Київ, 2016. С. 53.
53. Рябокінь Н. О., Стукаленко В. В. Поняття еквівалентності, адекватності та повноцінності в перекладі. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 3 (334). 2020. С. 96–103.
54. Селіванова О. О. Проблема диференціації перекладацьких трансформацій. *Нова філологія*. 2012. № 50. С. 201–208.
55. Семків Р. А. Історія буде змінюватися // Офіційний веб-сайт міжнародної літературної корпорації Meridian Czernowitz. URL: <https://www.meridiancz.com/blog/semkiv/> (дата доступу: 19.09.2025 р.).
56. Серединська А. А. Гендерні маркери при перекладі публічних промов : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня магістра. Київський національний лінгвістичний університет. Київ, 2021. 97 с.
57. Сиваченко Г. М. Інтердискурсивність як діалог культур. Методології сучасної літературної компаративістики: Колективна монографія. Київ, 2020. С. 374-390.
58. Сіняговська І. Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту. *Наукові праці Чорноморського державного університету*. Collection of scientific papers “New Philology”. Серія: Філологія. Мовознавство. 2014. С. 89–93.
59. Смолянінова В. А. Аналіз перекладацьких трансформацій при перекладі з української на англійську (на прикладах авторської лексики) : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня магістра. Сумський державний університет. Суми, 2024. 68 с.
60. Слис А. О. Публічний виступ та його різновиди у навчальних закладах (Нормативність та правильність фахового мовлення). *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2023. Том 27. С. 107-110.

61. Старунова А. Л. Культура української фахової мови. Види і жанри професійного спілкування. *Література та культура Полісся*. Серія: Філологічні науки. 2018. Вип. 93. С. 118-124.
62. Старух В. О. Неологізми в аспекті українсько-англійського перекладу. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. № 12, 195–199.
63. Стиркіна Ю. С. Визначення ідіостилу письменника як засіб навчання української мови. Збірник матеріалів наукових інтернет-конференцій. Полтавський національний університет імені В.Г. Короленка. 2023. С. 111-118.
64. Таблиця транслітерації українського алфавіту латиницею : Постанова Каб. Міністрів України від 27.01.2010 р. № 55 : станом на 8 груд. 2025 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/243262567> (дата звернення: 08.12.2025).
65. Тарасюк А. М. Перестановка та заміна як основні граматико-синтаксичні трансформації при перекладі художніх прозових творів з англійської на українську мову. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. 2022. Т. 33 (72). № 6. С. 266-272.
66. Федічев О. Є. Сучасний китайськомовний дипломатичний дискурс: структурносемантичний та лінгвопрагматичний аспекти : дис. д-ра філософії в галузі філології. Київ, 2023. 231 с.
67. Хворостяна М. І. Актуальне членування речення та порядок слів в англійській мові. *Освіта, наука та виробництво: розвиток і перспективи* : матеріали І Всеукраїнської науково-методичної конференції, присвяченої 15-й річниці заснування Шосткинського університету. Сумський державний університет. Суми, 21 квіт. 2016 р.. С. 102–103.
68. Чайковська А. Т. Граматичні перекладацькі трансформації у перекладі промови Оксани Забужко в Європарламенті. *Магістерський науковий вісник Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2025. Вип. 44. 314 с.
69. Чайковська А. Т. Прийоми перекладу стилістичних засобів у промові Сергія Жадана на врученні Премії миру. *Littera Scripta Manet* : зб. наук. пр. за матеріалами 3-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів та

молодих учених «Нові тенденції у перекладознавстві, філології та лінгводидактиці у контексті глобалізаційних процесів» / за ред. Полховської М. В., Борисенко Н.Д., Мосієнко О. В., Лисецької Ю. В. Житомир : ЖДУ ім. Івана Франка, 2025. Вип. 11. 406 с.

70. Чайковська А. Т. Специфіка перекладу звернень Президента України Володимира Зеленського : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня бакалавра. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2023. 30 с.

71. Чернікова Л. Ф., Зубкова Л. В. Мовні реалії та проблеми їх перекладу. *Культура народів Причорномор'я*. 2011. Вип. 216. С. 172-178.

72. Шевченко Л. В. Розвиток культурної дипломатії в реалізації зовнішньої політики України і врядуванні : дис. д-ра філософії. Миколаїв, 2025. 224 с.

73. Шевченко Т. Г. До Основ'яненка. Шевченко Т. Г. Повне зібр. творів : у 12 т. Київ : Наукова думка, 1989. Т. 1. С. 52–54.

74. Шемет А. А. Семантичний аналіз текстів перекладу : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня магістра. Сумський державний університет. Суми, 2020. 60 с.

75. Шишко А. В., Луканська Г. А. Граматичні трансформації в художньому перекладі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. 2019. №43. Том 4. С. 125-128.

76. Шпачинська І. В., Альбота С. М. Особливості лексичних та граматичних трансформацій в українському перекладі роману «Спокута» Ієн Мак'юен. *Нова Філологія*. 2021. № 1(81). С. 91-95.

77. American Jewish Committee's Translate Hate glossary // Official website of AJC. URL: <https://www.ajc.org/translatehate/cosmopolitan-elite> (дата доступу 19.06.25).

78. Brown K., Miller J. The Cambridge dictionary of linguistics. 2013. С. 29-284

79. Corina I. Definition of translation, translation strategy, translation procedure, translation method, translation technique, translation transformation. *Scientific collection «INTERCONF»*. 2021. No 43. P. 473–485.

80. Dnistrovyyi A. On the Dechamberlainization of Europe // Official web-site of International Literature Corporation Meridian Czernowitz. URL: <https://www.meridiancz.com/de/anatoly-dnistrovyyi-state-of-war/> (дата доступу: 19.03.2025 р.).

81. Follorou J. War in Ukraine: Iziium, the difficult rebirth of a martyred town // Official website of Le Monde. URL: https://www.lemonde.fr/en/international/article/2024/10/30/war-in-ukraine-izium-the-difficult-rebirth-of-a-martyred-town_6730971_4.html (дата доступу: 23.02.2025 р.).

82. Frankenberg-Garcia A. The use of corpus examples for language comprehension and production. *ReCALL*. 2014. No 26(2). P. 128–146.

83. Gareis E. Guidelines for public speaking. Department of Communication Studies, Baruch College. New York. 2006. 44 p.

84. Harding L. Iziium: after Russian retreat, horrors of Russian occupation are revealed // Official website of The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/sep/17/izium-russian-occupation-ukraine-horrors-donbas-bucha> (дата доступу: 19.06.2025 р.).

85. Hnidy V., Dysa Yu. Russian missile kills five, wounds over 50 in Ukrainian town of Iziium // Official website of the Reuters. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/russian-strike-kills-four-injures-20-ukrainian-town-izium-2025-02-04/> (дата доступу: 19.06.2025 р.).

86. Hopkins V., Pinchuk Dz. Russian Forces Left This City a Year Ago. The Scars Remain. // Official website of The New York Times. URL: <https://www.nytimes.com/2023/09/29/world/europe/ukraine-russia-izium.html> (дата доступу: 19.06.2025 р.).

87. Jackson M. Rootless Cosmopolitans, Rooted Cosmopolitans, and Tribalists // Official website of the Times of Israel. URL:

<https://blogs.timesofisrael.com/rootless-cosmopolitans-rooted-cosmopolitans-and-tribalists/> (дата доступу: 19.06.2025 р.).

88. Judt T. The Rootless Cosmopolitan // Official website of the Nation Magazine. URL: <https://www.thenation.com/article/archive/rootless-cosmopolitan/> (дата доступу: 21.06.2025 р.).

89. Karon T. Rootless Cosmopolitan. // Official website of the US National Public Radio. URL: <https://www.npr.org/2007/12/25/17434150/rootless-cosmopolitan> (дата доступу: 21.06.2025 р.).

90. Kostenko L. For Your and Our Future // Official Youtube channel of Jewish Confederation of Ukraine. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Aduv5IQGfoM> (дата доступу: 10.05.2025 р.).

91. Kruk H. I wish that poetry could really kill // Official website of the cultural and human rights organization PEN. URL: <https://pen.org.ua/en/meni-shkoda-csho-poeziya-ne-vbivae-promova-galini-kruk-na-vidkritti-poetichnogo-festivalyu-v-berlini> (дата доступу: 16.08.2025 р.).

92. Kushner A. So, Is 'Cosmopolitan' An Anti-Semitic Slur Or Not? // Official website of the Forward digital newspaper. URL: <https://forward.com/culture/381388/so-is-cosmopolitan-an-anti-semitic-slur-or-not/> (дата доступу: 21.06.2025 р.).

93. Laver J. and Mason Ia. A Dictionary of Translation and Interpreting. 2018.

94. Li W.-C. C. Foreign names into native tongues: How to transfer sound between languages - transliteration, phonological translation, nativization, and implications for translation theory. *Target*. 2007. No 19(1). P. 45–68.

95. Matviichuk O. Speech to Europe // Official website of the human rights defender Oleksandra Matviichuk. URL: <https://oleksandra.org/speeches/> (дата доступу: 10.06.25 р.).

96. Matviichuk O. Time to take responsibility // Official web-site of the Noble Prize. URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/2022/center-for-civil-liberties/lecture/> (дата доступу: 02.02.2025 р.).

97. Nádvorníková O. Contexts and consequences of sentence splitting in translation (English-French-Czech). *Research in Language*. 2021. No 19.3. P. 229-25.

98. Prokhasko T. Forgotten Spring // Official web-site of the Chytomo Media. URL: <https://chytomo.com/en/taras-prokhasko-forgotten-spring/> (дата доступу: 11.01.2025 р.).

99. Putranti A. Modulation: A translation method to obtain naturalness in target language texts. *Journal of Language and Literature*. 2018. No 18(1). P. 98-101.

100. Semkiv R. History Will Change // Official web-site of International Literature Corporation Meridian Czernowitz. URL: <https://www.meridiancz.com/de/history-will-change/> (дата доступу: 22.09.2025 р.).

101. Tikan Ya. Linguistic means of representing the category of expressiveness in english-language publicism and the peculiarities of their translation. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Філологія. Педагогіка: збірник наукових праць. 2017. Вип. 10. С. 58–62.

102. Zabuzhko O. We have not learned too much from history // Official web-site of Ukrainian Online Newspaper Zbruc. URL: <https://zbruc.eu/node/111095> (дата доступу: 05.10.2024 р.).

103. Zarifinia H. The Chamberlainism Policy and JCPOA II – A catastrophic gift the Vienna talk will offer to the world // Official website of the Times of Israel. URL: <https://blogs.timesofisrael.com/the-chamberlainism-policy-and-jcpoa-ii-a-catastrophic-gift-the-vienna-talk-will-offer-to-the-world/> (дата доступу: 21.06.2025 р.).

104. Zhadan S. Let this be a text not about war // Official web-site of International Literature Corporation Meridian Czernowitz. URL: <https://www.meridiancz.com/de/serhiy-zhadan-let-this-be-a-text-not-about-war> (дата доступу: 25.03.2025 р.).

105. Zhadan S. To Witness and to Love // Official website of the LN media. URL: https://en.lb.ua/news/2025/07/25/36468_were_just_preserving.html (дата доступу: 30.03.2025 р.).